

Ρηξικέλευθον

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ

ΤΕΥΧΟΣ 19 (1ο / 2005) ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΜΑΡΤΙΟΣ 2005

Σε αυτό το τεύχος:

- Η πολιτικοποίηση της (αυτο)διοίκησης
του *Χρήστου Πιτσούλη*
- Πόλη μας η Μητροπολιτική Περιφέρεια Αττικής
του *Δρ. Τάσου Δ. Αναστασίου*
- Πολιτική προσωπικού στον δημόσιο τομέα
και οι απόφοιτοι της ΕΣΣΔ
του *Μάριου Κωστάκη*
- ΑμεΑ και Διαδίκτυο
του *Νικ. Αθ. Μποσινάκου*
- Οι απόφοιτοι της ΕΣΔΔ στο Υπουργείο Απασχόλησης
και τα ασφαλιστικά ταμεία
επιμέλεια των *Βασίλη Τσιτσιόλη και Λουκά Σαμαρά*

Σημείωμα της Ομάδας Έκδοσης προς τους αναγνώστες του «Ρηξίκελευθον»

Στο Ρ. φιλοξενούνται άρθρα για την πάγια πολιτική που ασκούν (ή θα έπρεπε να ασκούν) Υπουργεία και Υπηρεσίες. Δημοσιεύονται οι καταγραφές κατά Υπουργείο που θα βοηθήσουν στην εκπόνηση του πολυπόθητου Μητρώου των Αποφοίτων. Το Ρ. στηρίζει την εκδοτική άνοιξη που φέρνουν οι συγγραφικές προσπάθειες αρκετών Αποφοίτων με βιβλιοπαρουσιάσεις των έργων τους.

Η ύλη του Ρ. θα αποτελέσει και το πιο ενδιαφέρον και διαχρονικής σημασίας περιεχόμενο του τόπου της ΕΝΑΠ στο Διαδίκτυο (www.nspa.gr). Έτσι τα άρθρα του θα είναι αμέσως προσβάσιμα, ακόμη και πολλά χρόνια μετά, στο απεριόριστο κοινό του διαδικτύου.

Οι στόχοι του Ρ. θα είναι: να γίνει ένας ακόμη σημαντικός συνδετικός κρίκος μεταξύ των Αποφοίτων. Ένα εργαλείο ενότητας, συντονισμού και έμπνευσης για τις δραστηριότητές τους. Ακόμη είναι ένα κλασικό μέσο προβολής, δημοσιότητας και πληροφόρησης της Ένωσης. Μία ευπρόσκλητη και σοβαρή παρουσία που θα δείχνει τις δυνατότητες της.

Είναι χρήσιμη κάθε νέα φωνή για το Ρ. Δώστε, ό,τι καλύτερο έχετε γράψει για να δημοσιευθεί στα επόμενα τεύχη και συμμετάσχετε στις εργασίες της Ομάδας Έκδοσης. Ο πλουραλισμός στην προσφορά και στις ιδέες θα απογειώσει το περιοδικό μας.

Εφόσον διαθέτετε υλικό κατάλληλο για δημοσίευση (επιστημονική μελέτη, άρθρο, υπόμνημα, εργασία, πρόταση, διάλεξη, εισήγηση, κείμενο πολιτιστικού περιεχομένου, ανακοίνωση δραστηριοτήτων), το οποίο θα είναι ανάλογο των κατευνθίσεων και του ύψους που "χαράσσει" το παρόν έντυπο, παρακαλούμε να επικοινωνείτε με τους υπεύθυνους σύνταξης και έκδοσης του «Ρηξίκελευθον» (e-mail, τηλ., fax), σε εύλογο χρόνο πριν το τέλος του τριμήνου.

Παρακαλούμε επίσης τα κείμενα να συνοδεύονται, ει δυνατόν, από περιληπτική απόδοσή τους (μέχρι 1 σελίδα) στα αγγλικά, καθώς τα επόμενα τεύχη θα αποστέλλονται και στο εξωτερικό, όπως επίσης θα προβάλλονται και από τις ηλεκτρονικές μας σελίδες στο Διαδίκτυο.

Παρακαλούνται τα μέλη της Ένωσης να στέλνουν τα χρηματικά ποσά των συνδρομών και εγγραφών τους στην Ένωση Αποφοίτων Ε.Σ.Δ.Δ., κατόπιν συνεννόησης με τον υπεύθυνο οικονομικών κ. Στρατή Χατζηχαράλαμπος (τηλ.: 2105203633, 6972550577), για λόγους καθαρά πρακτικούς.

H Ομάδα Έκδοσης

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟ

ΤΑΧ. ΘΥΡΙΑΔΑ 30390 ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ 60, Τ.Κ. 100 33 ΑΘΗΝΑ

e-mail: info@nspa.gr

ΕΤΟΣ: 8^ο ΤΕΥΧΟΣ: 1 (19)

Τιμή τεύχους: 2 EUR

Ετήσια συνδρομή: Φορείς: 15 EUR, Ιδιώτες: 8 EUR

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: ΕΝΩΣΗ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ (ΕΝ.ΑΠ.- Ε.Σ.Δ.Δ.)

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ: 1995

ΑΦΜ: 999963450

ΕΚΔΟΤΗΣ (ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΝΟΜΟ): ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ τηλ.: 210 7289668, 6946-033203,

e-mail: papadimitriou@synigoros.gr, ΤΑΧ. ΘΥΡΙΑΔΑ: 30390, ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ 60 Τ.Κ 100 33 - ΑΘΗΝΑ

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: ΜΑΡΙΟΣ ΚΩΣΤΑΚΗΣ: τηλ.: 210 8201786, 6945 521755, e-mail: Marios.Kostakis@dms.culture.gr

ΕΠΙΜΕΛΗΤΡΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ: ΔΟΚΟΥ ΜΑΡΙΑ (τηλ.: 210 3228373, e-mail: mardok@pathfinder.gr)

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ: ΣΤΡΑΤΗΣ ΧΑΤΖΗΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ (210-5203633, 6972-550577)

ΟΜΑΔΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Αποστολόπουλος Χρήστος, e-mail: chrisap@hol.gr

Ζαρίφης Παναγιώτης (email: katepano@yahoo.com)

Νίκος Λένος (τηλ.: 210 8201788, 6945 102467, e-mail: nlenos_culture@yahoo.com)

Μακρή Βασιλική (τηλ.: 210-3210669, 693-8566810, e-mail: v.makri@yahoo.com)

ΕΚΔΑΙΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΔΙΟΝΙΚΟΣ": τηλ.: 210 3801777, e-mail: dionicos@otenet.gr, ΦΕΙΔΙΟΥ 18, 106 78 Αθήνα.

COPYRIGHT@: ΕΝΑΠ Ε.Σ.Δ.Δ. ---Απαγορεύεται η αναδημοσίευση του παρόντος ή μέρους του χωρίς την άδεια της ιδιοκτήτριας Ένωσης

Αποφοίτων Ε.Σ.Δ.Δ./

ISSN 1109-6349

A QUARTERLY PERIODICAL OF THE ASSOCIATION OF THE NATIONAL SCHOOL OF PUBLIC ADMINISTRATION GRADUATES FOR PUBLIC ADMINISTRATION AND ADMINISTRATIVE MODERNISATION

POSTAL BOX: 3039, 60, MITROPOLEOS Str., Postal Code 100 33, ATHENS, GREECE

e-mail: info@nspa.gr

YEAR 8th ISSUE 19 (1)

Price of the issue: 2 EUR

Annual subscription: Bodies: 15 EUR Private Persons: 8 EUR

OWNER: ASSOCIATION OF THE NATIONAL SCHOOL OF PUBLIC ADMINISTRATION GRADUATES

FOUNDATION YEAR

PUBLISHER (RESPONSIBLE UNDER LAW): Kostas PAPANIMITRIOU :210 7289668, 6946-033203, E-Mail: papadimitriou@synigoros.gr

MITROPOLEOS 60, Postal Code 100 33 Athens, GREECE

COORDINATOR OF THE EDITION: Marios KOSTAKIS tel.: 210 8201786, 6945 521755 E-Mail: Marios.Kostakis@dms.culture.gr

EDITOR: Maria DOKOU tel.: 210 3228373, e-mail: mardok@pathfinder.gr

EDITING GROUP:

Christos APOSTOLOPOULOS (e-mail: chrisap@hol.gr)

Panagiotis ZARIFIS (email: katepano@yahoo.com)

Nikos LENOS (tel.: 210 8201788, 6945 102467, e-mail: nlenos_culture@yahoo.com)

Vasiliki MAKRI (tel.: 210-3210669, 693-8566810, e-mail: v.makri@yahoo.com)

RESPONSIBLE FOR ECONOMIC AFFAIRS: Stratis HATZIHARALAMPOUS (210-5203633, 6972-550577)

PUBLISHED BY "DIONIKOS" PUBLISHERS: tel.: 210 3801777, e-mail: dionicos@otenet.gr, FIDIOU 18, P.C. 106 78, Athens, Greece

COPYRIGHT@: No part of the whole of this publication may be republished without permission from the owner "Association of the National School of Public Administration Graduates".

ΑΓΑΠΗΤΟΙ ΦΙΛΟΙ

Το τρίμηνο που μας πέρασε (Ιανουάριος-Φεβρουάριος-Μάρτιος 2005), υπήρξαν αρκετά θέματα άμεσου ενδιαφέροντος των αποφοίτων ΕΣΔΔ.

Καταρχήν, εξακολούθησαν σε πολλές υπηρεσίες οι **κρίσεις** κατ' εφαρμογή του νόμου 3260/2004 (ΦΕΚ Α 151/6-8-2004), με τον οποίο τροποποιήθηκε ο Υπαλληλικός Κώδικας, στις σημαντικότερες διατάξεις του και αναδείχτηκαν μερικοί νέοι Διευθυντές και Τμηματάρχες.

Νέοι Διευθυντές είναι οι:

1. Πέτρος Γιαννουλάτος (Υπουργείο Υγείας ΣΤ' σειράς)
2. Ιωάννης Τασσόπουλος (Υπουργείο Υγείας ΣΤ' σειράς)

Να σημειωθεί πως το Υπουργείο Υγείας, στο οποίο υπηρετούν οι δύο συνάδελφοι, τήρησε τις ποσοτώσεις (κρίθηκαν 2 για 23 θέσεις), κάτι που δεν φαίνεται να έκανε το ΥΠΕΧΩΔΕ (κανένας απόφοιτος Διευθυντής αν και υπήρχαν υποψήφιοι). Παράλληλα κρίθηκαν και αρκετοί ως τμηματάρχες.

Σε όλους τους επιλεγέντες συναδέλφους ευχόμαστε συγχαρητήρια και τους διαβεβαιώνουμε ότι η ΕΝΩΣΗ είναι πάντα στο πλευρό τους (συνδικαλιστικά και υπηρεσιακά).

Τον Μάρτιο, η ΕΝΩΣΗ, όπως είχε ανακοινώσει, οργάνωσε για πρώτη φορά **σεμινάριο προσαρμογής**, για τους νέους συναδέλφους της **ΙΕ' σειράς**. Έγιναν τέσσερις δίωρες συναντήσεις με συμμετοχή 15 ατόμων. Αναπτύχθηκαν τα θέματα: καθεστώς αποφοίτων, μισθολόγιο και πληρωμές, αρχή της νομιμότητας, ενώ έκανε και μια διάλεξη ο γνωστός καθηγητής Δημήτρης Αργυριάδης.

Την ίδια εποχή, ξεκίνησε τις εργασίες της η **επιτροπή για την επανεξέταση του Προγράμματος Σπουδών της ΕΣΔΔ**, στην οποία, για πρώτη φορά εκπροσωπείται η ΕΝΩΣΗ.

Ταυτόχρονα, συνεχίστηκε απρόσκοπτα η συνεργασία με την κα. Ειρήνη Ρήγου, προϊσταμένη του (νεότευκτου) τμήματος σταδιοδρομίας αποφοίτων. Βασικά θέματα που έχουν δρομολογηθεί, η **διοργάνωση συνεδρίου** για την εξέταση των θεμάτων των αποφοίτων ΕΣΔΔ, την Άνοιξη και η προετοιμασία της **επανεκπαίδευσης** όλων των υπηρετούντων αποφοίτων.

Ο Χειμώνας αυτός πάντως ήταν ιδιαίτερα «θερμός». Είχαμε την ευκαιρία να βρεθούμε δύο φορές, στο πάρτυ της ΕΝΩΣΗΣ στο ΛΑΤΙΝ ΧΑΟΥΖ στο Μαρούσι και στον αποκριάτικο χορό της ΕΝΩΣΗΣ, στο ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΤΗΣ ΦΩΤΕΙΝΗΣ στον Άγιο Δημήτριο, όπου αναστέναξαν οι πίστες από τις φιγούρες...

Επαναλαμβάνοντας πως το περιοδικό μας είναι ανοιχτό σε κάθε είδους συνεργασία πρότασης, ιδέα, κριτική, αναμένουμε πάντα τις «ρηξικέλευθες» πρωτοβουλίες σας...

Ο ΕΚΔΟΤΗΣ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ (ΑΥΤΟ)ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ*

του Χρήστου Πισσούλη

1) Εισαγωγικά

Πολιτικοποίηση της δημόσιας διοίκησης είναι η ανάληψη του ελέγχου της δημόσιας διοίκησης από την πολιτική, ως μια στρατηγική ενεργητικής ή προληπτικής αντίδρασης της πολιτικής στην πιθανότητα υπονόμησης των διοικητικών αλλαγών από τη δημόσια διοίκηση.¹

Το φαινόμενο αυτό, που παρουσιάζεται ενταγμένα μεταπολιτευτικά και με ιδιαίτερη ένταση μετά το 1981, δεν είναι αναπόφευκτο: οι αρχές της υπαγωγής της δημόσιας διοίκησης στην πολιτική (άρθρο 103 παρ. 1 του Συντάγματος 1975/86/2001) και του διαχωρισμού της διοίκησης από την πολιτική συνυπάρχουν ταυτόχρονα, παρ' όλες τις μεταξύ τους εντάσεις, και δομούν μια σειρά ενδεχόμενων περιπτώσεων που κυμαίνονται από την αυτονόμηση της διοίκησης από την πολιτική ως την πλήρη υπαγωγή της στην πολιτική.²

Συνεπώς, η στρατηγική της πολιτικοποίησης της διοίκησης αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης διαδικασίας συγκέντρωσης της εξουσίας στην κυβερνητική λειτουργία σε βάρος της δημόσιας διοίκησης.³ Θεωρώντας την συνολικά παρατηρούμε ότι αποτελεί μια διαδικασία διάχυτη η οποία λειτουργεί κυρίως κατά λανθάνοντα τρόπο και παρουσιάζει τρεις διακριτές διαστάσεις:⁴

Η πολιτικοποίηση της διοίκησης είναι ιδεολογικού χαρακτήρα. Οι δημόσιοι υπάλληλοι αποδέχονται το κυρίαρχο σύστημα αξιών που επικρατεί στην πολιτεία δίχως να προβάλλουν αμφισβητησιακές, συγκρουσιακές ή ανατρεπτικές απόψεις για το ισχύον πολιτικό και οικονομικό σύστημα.⁵

Η πολιτικοποίηση είναι κομματική. Ένα σημαντικό τμήμα των δημοσίων υπαλλήλων εντάσσεται εμφανώς ή κρυφά σε ένα πολιτικό κόμμα με σκοπό να αποκομίσει οφέλη⁶ από αυτή του την ένταξη, διαμέσου των πελατειακών σχέσεων που συνάπτει με την ηγεσία των πολιτικών κομμάτων.

* Στο παρόν άρθρο, πεδίο αναφοράς αποτελεί η ελληνική δημόσια διοίκηση.

¹Timsit Gérard, «Το γαλλικό μοντέλο διοίκησης και οι πρόσφατες μεταβολές του», στο: περ. *Διοικητική Μεταρρύθμιση*, τεύχ. 23, σελ. 14, 1985 και Μακροδημήτρης Αντ., *Η οργάνωση της Κυβέρνησης*, σελ. 52, εκδ. Σάκκουλα, 1992.

²Timsit G, *Κράτη και διοικήσεις*, σ.σ. 148 κ.ο.κ., Ελληνικές Πανεπιστημιακές εκδόσεις, 1989 (πρώτη γαλλική έκδοση 1987).

³Μακροδημήτρης Αντ., «Τα χαρακτηριστικά της διοικητικής κρίσης», σελ. 185, στο: βιβλίο του ίδιου *Διοικητικές Μελέτες*, εκδ. Σάκκουλα, 1991.

⁴Βλ. αναλυτικά Yves Meny, *Συγκριτική Πολιτική* τόμ. Β', σ.σ. 329 κ.ο.κ., εκδ. Παπαζήση, 1996 (1993).

⁵Ralph Milliband, *Το κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία*, σ.σ. 175 κ.ο.κ., εκδ. Παλύτυπο, 1984 (1969).

⁶π.χ. η συμμετοχή σε επιτροπές που συνεπάγονται πρόσθετη αποζημίωση για τους δημοσίους υπαλλήλους, επαγγελματικά ταξίδια στο εξωτερικό, κάθε είδους "δieuκολύνσεις" όπως λ.χ. η έκδοση οικοδομικών αδειών με την παρέμβαση των πολιτικών κομμάτων κ.α.

Η πολιτικοποίηση είναι δομικού χαρακτήρα. Τα δημόσια νομικά πρόσωπα εφόσον αποτελούν φορείς υλοποίησης των δημόσιων πολιτικών έχουν, σε τελευταία ανάλυση, πολιτικό χαρακτήρα.

Ωστόσο, ειδικότερα, το μεγαλύτερο ενδιαφέρον και τις ουσιαστικότερες μεταβολές της πολιτικοποίησης του διοικητικού συστήματος παρουσιάζουν τα ανώτερα κλιμάκιά του. Οι μορφές που παίρνει στις ανώτερες βαθμίδες της διοίκησης το εν λόγω φαινόμενο είναι συνήθως οι εξής:

Ο πολλαπλασιασμός των θέσεων του ανώτερου επιπέδου πολιτικής ηγεσίας [(Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης, Υπουργός, Αναπληρωτής Υπουργός, Υφυπουργός, Υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου, Υπουργός Επικρατείας κ.ά.) σύστημα «πολιτικού πολυκεντρισμού»⁷ του κυβερνητικού σχήματος] των υπουργείων.

Η διεύρυνση του αριθμού των μετακλητών (πολιτικών) υπαλλήλων⁸ (π.χ. Γενικοί και Ειδικοί Γραμματείς, ειδικοί σύμβουλοι και επιστημονικοί συνεργάτες κ.ά. - οι οποίοι αποτελούν το μεσαίο επίπεδο πολιτικής ηγεσίας) στις ανώτατες θέσεις της δημόσιας διοίκησης που θα μπορούσαν να καλυφθούν από δημοσίους υπαλλήλους καριέρας,⁹ και παράλληλα η σύντμηση της υπαλληλικής ιεραρχίας με την κατάργηση βαθμών (π.χ. η κατάργηση των θέσεων των Γενικών Διευθυντών).¹⁰

Η εξέλιξη μεγάλου αριθμού δημοσίων υπαλλήλων¹¹ που συνδέεται με την πολιτική τους τοποθέτηση («πολιτικοποίηση των προαγωγών»)¹².

Η σύνθεση των υπηρεσιακών συμβουλίων (συναφές ζήτημα με το προηγούμενο) στα οποία ο πολιτικός προϊστάμενος επιλέγει την πλειοψηφία των μελών του συμβουλίου με αποτέλεσμα οι επιλεγέντες προϊστάμενοι από το υπηρεσιακό συμβούλιο να είναι της αρεσκείας (και της κομματικής πεποίθησης) του Υπουργού («πολιτικοποίηση των Υπηρεσιακών συμβουλίων»)¹³.

Η μετακίνηση διευθυντών ή τμημάτων από τον Υπουργό σε διευθύνσεις ή τμήματα με λιγότερο σημαντικές ή αποψιλωμένες αρμοδιότητες¹⁴ (που συνεπάγονται και εποουσιώδη καθήκοντα) ως μια προσπάθεια της κυβέρνησης να εξουδετερώσει τα κορυφαία διοικητικά στελέχη που εκτιμά ότι θα μπορούσαν να παρεμποδίσουν το πρόγραμμά της.

Ο λόγος για τον οποίο εντείνεται η διαδικασία της πολιτικοποίησης της διοίκησης¹⁵ είναι η ανεπάρκεια του διοικητικού συστήματος (ιδίως η χαμηλή αποτελεσματικότητά του)

⁷ Αθανασόπουλος Δημ., *Κυβέρνηση και Κυβερνητικά όργανα*, σελ. 160, εκδ. Σάκκουλα, 1986. Ευρύτερα για τις υπουργικές θέσεις που δημιουργήθηκαν δεξ στο ίδιο σ.σ. 83 κ.ο.κ., σ.σ. 96 κ.ο.κ. και σ.σ. 157 κ.ο.κ.

⁸ Οι πολιτικοί υπάλληλοι (Γενικοί Γραμματείς, Ειδικοί Γραμματείς, Συντονιστές Διοίκησης, κ.ά.) έχουν ως βασική αποστολή την εξασφάλιση της μετάδοσης των αποφάσεων της πολιτικής ηγεσίας στη δημόσια διοίκηση και τη μέριμνα για την εκτέλεσή τους από την τελευταία.

⁹ Heclo Hector, *A Government of strangers...*, σ.σ. 13 κ.ο.κ. και 88 κ.ο.κ., Washington USA, 1977.

¹⁰ Οι θέσεις των Γενικών Διευθυντών καταργήθηκαν με το άρθρο 12 του Ν. 1232/1982 και επαναφέρθηκαν με το άρθρο 78 του Ν. 1892/1990.

¹¹ Bodiguel Jean-Luc, «The political control of civil servants in Europe...», σ.σ. 187 κ.ο.κ. στο: περ. *International Review of Administrative sciences*, τόμ. 52, τεύχ. 2, 1986.

¹² Timsit Gérard, *Το γαλλικό μοντέλο διοίκησης*, σ.σ. 14, *όπ.π.*, Vernardakis George και Papastathopoulos Catherine, «Η ανώτατη δημοσιοϋπαλληλία στην Ελλάδα», σελ. 19, στο: περ. *Διοικητική Εγκυκλοπαίδεια*, τεύχ. 41-42, 1990.

¹³ Μακρυδημήτρης Αντ., *Η οργάνωση της Κυβέρνησης*, *όπ.π.*, σελ. 69.

¹⁴ π.χ. Εφημ. *Το Βήμα*, φ. 12^{ος}/9/2004, σ.σ. 4 κ.ο.κ.

¹⁵ Για την πολιτικοποίηση της κεντρικής διοίκησης (Υπουργεία, Γενικές Γραμματείες, Ν.Π.Δ.Δ.) βλ. τα έργα: Μακρυδημήτρης Αντ., *Τα χαρακτηριστικά της διοικητικής κρίσης*, σ.σ. 185 κ.ο.κ. *όπ.π.*, του ίδιου: *Η οργάνωση της κυβέρνησης*, σ.σ. 45 κ.ο.κ. *όπ.π.*, Αθανασόπουλος Δ., *Κυβέρνηση και κυβερνητικά όργανα*, σ.σ. 159-175 *όπ.π.*, Vernardakis G. και Papastathopoulos C., *Η ανώτατη δημοσιοϋπαλληλία στην Ελλάδα*, σ.σ. 7-28, *όπ.π.*, Σωτηρόπουλος Δ., *Γραφειοκρατία και πολιτική εξουσία*, σ.σ. 163, 193, 210, 224, 298 κ.ο.κ., εκδ. Σάκκουλα, 1996, και του ίδιου, *Η κορυφή του πελατειακού κράτους*, κεφ. 4^ο και 6^ο, εκδ. Ποταμός, 2001. Τέλος, δεξ τις διεισδυτικές παρατηρήσεις του Πρόδρομου Δαγτόγλου στο: *Γενικό Διοικητικό Δίκαιο*, σ.σ. 532-535, εκδ. Σάκκουλα, 1997.

την οποία προσπαθεί να βελτιώσει η πολιτική ηγεσία μέσω ενός στρατηγικού πολιτικού ελέγχου της κρατικής γραφειοκρατίας. Ο έλεγχος όμως αυτός συνήθως θίγει τα συμφέροντα της διοίκησης (εισαγωγή μεθόδων οργάνωσης και διοίκησης από τον ιδιωτικό τομέα, παρείσφρηση στελεχών στη δημόσια διοίκηση από το χώρο των επιχειρήσεων, π.χ. managers, κ.ά.) με αποτέλεσμα η διοίκηση να αμύνεται προσπαθώντας να καταστήσει τα μέτρα ανεφάρμοστα και ουτοπικά. Στη συνέχεια ακολουθεί επίταση ελέγχου εκ μέρους της πολιτικής ηγεσίας επί της δημόσιας διοίκησης και εκ νέου υπονόμηση των νέων μέτρων από τη διοίκηση κ.ο.κ. Πρόκειται για τον λεγόμενο γραφειοκρατικό φαύλο κύκλο.¹⁶

Οι παραπάνω μέθοδοι της κυβέρνησης αποσκοπούν στο «να μετατρέψουν τις ανώτατες θέσεις της διοικητικής...ιεραρχίας σε καθαρά πολιτικές» και να τις επαναφέρουν στον έλεγχό της.¹⁷ Με τον τρόπο αυτό η πολιτική ηγεσία προσπαθεί να αντισταθμίσει την εξάρτησή της από την τεχνογνωσία των ανωτέρων και ανωτάτων δημοσίων υπαλλήλων (Διευθυντών και Γενικών Διευθυντών αντίστοιχα).

II) Η πολιτικοποίηση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Πολιτικοποίηση της Αυτοδιοίκησης είναι η ανάληψη του ελέγχου των υπηρεσιών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας αυτοδιοίκησης, διαμέσου των αιρετών οργάνων των δύο βαθμών αυτοδιοίκησης, από τις εποπτεύουσες αρχές της κεντρικής και αποκεντρωμένης διοίκησης.

Επομένως το φαινόμενο τούτο εντοπίζεται τόσο στην πρωτοβάθμια τοπική αυτοδιοίκηση (Δήμοι - Κοινότητες) όσο και στη δευτεροβάθμια αυτοδιοίκηση (Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις).

Α) Η πολιτικοποίηση της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης¹⁸ προκύπτει από τη θέσπιση του Γενικού Γραμματέα της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, τη δημιουργία θέσεων συμβούλων και συνεργατών των Νομαρχών, τη σύνθεση των υπηρεσιακών συμβουλίων και τον τρόπο προαγωγής των υπαλλήλων των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων. Αναλυτικότερα:

ι) Η θέσπιση Γενικού Γραμματέα Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, σε κάθε Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και νομαρχιακό διαμέρισμα, έγινε πρόσφατα με το Ν. 3274 / 2004 (άρθρο 4 παρ. 1). Ο Γενικός Γραμματέας είναι μετακλητός

¹⁶ Crozier Michel, *The Bureaucratic Phenomenon*, σελ. 193, University of Chicago Press, Chicago 1964 (1963), Φλογαίτης Σπυρ., *Το ελληνικό διοικητικό σύστημα*, σ.σ. 51 κ.ο.κ., εκδ. Σάκκουλα, 1987.

¹⁷ Τσέκος Θεόδ., «Ανώτατοι δημόσιοι υπάλληλοι», σελ. 61, στο: περ. *Διοικητική Μεταρρύθμιση*, τεύχ. 29, 1987.

¹⁸ Πριν την ίδρυση της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, το 1994, είχαν δημιουργηθεί στις Νομαρχίες το 1986 οι **Συντονιστές Διοίκησης** με το Ν. 1586/1986 (άρθρο 11). Οι Συντονιστές Διοίκησης καθιερώθηκαν για το συντονισμό Διευθύνσεων Νομαρχιακού και Διανομαρχιακού επιπέδου. Γενικό έργο τους ήταν ο σχεδιασμός και ο συντονισμός των δραστηριοτήτων των υπηρεσιακών μονάδων που εντάσσονταν στη ζώνη ευθύνης τους. Ο Συντονιστής Διοίκησης οριζόταν με απόφαση και ελεύθερη επιλογή του αρμόδιου Υπουργού και ήταν υπάλληλος βαθμού Α' κατηγορίας Π.Ε. που είχε ήδη επιλεγεί από το αρμόδιο Υπηρεσιακό Συμβούλιο προϊστάμενος Διεύθυνσης ή αντίστοιχου επιπέδου οργανικής μονάδας. Ο Συντονιστής Διοίκησης μπορούσε να παυθεί από τα καθήκοντά του οποτεδήποτε με απόφαση του αρμόδιου Υπουργού ή αυτοδικαίως όταν έπαυε να είναι προϊστάμενος διεύθυνσης. Οι Συντονιστές Διοίκησης είχαν πολλά κοινά σημεία με τους Γενικούς Διευθυντές Νομαρχιών αφού τους υποκαθιστούσαν ουσιαστικά στις αρμοδιότητες που αυτοί (οι Γενικοί Διευθυντές) θα έπρεπε να έχουν. Ο θεσμός αυτός στα οκτώ χρόνια της εφαρμογής του δε γνώρισε ιδιαίτερη επιτυχία, όπου λειτουργήσε, και με τη δημιουργία της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης καταργήθηκε αυτόματως. Για τους Συντονιστές Διοίκησης βλ. εκτενέστερα Φλογαίτη Σπ., *Το ελληνικό διοικητικό σύστημα*, σ.σ. 243-244 *όπ.π.*, και Μακρυδημήτρη Αντ., «Οι πρόσφατες διοικητικές μεταρρυθμίσεις και το πρόβλημα του λειτουργικού εκσυγχρονισμού της διοικητικής συμπεριφοράς», σ.σ. 65-66 κ.ο.κ., στο: περ. *Δημόσιος Τομέας*, τεύχ. 40, 1989.

υπάλληλος (ο οποίος μπορεί να προέρχεται και από το δημοσιούπαλληλικό σώμα) που διορίζεται και απολύεται με απόφαση του Νομάρχη ενώ παύει να ασκεί τα καθήκοντά του και απολύεται αυτοδικαίως όταν ο Νομάρχης που τον προσέλαβε πάψει να έχει αυτή την ιδιότητα. Ο Γενικός Γραμματέας προϊστάται αμέσως μετά τον Νομάρχη όλων των υπηρεσιών της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης και προσυπογράφει όλα τα έγγραφα που υπογράφονται από τον Νομάρχη ή τον Αντινομάρχη. Τα καθήκοντα αυτά του Γενικού Γραμματέα θα μπορούσαν να είχαν ανατεθεί στο Γενικό Διευθυντή της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης ο οποίος προϊστάται των υπηρεσιών της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης (βλ. και παρακάτω υπό ΙΙΙ.1.).

ii) Η σύσταση θέσεων ειδικών συμβούλων, επιστημονικών και ειδικών συνεργατών των Νομαρχιών (Ν. 2307/1995 άρθρο 13 και Ν. 2503/1997 άρθρο 15). Οι θέσεις αυτές των συμβούλων και συνεργατών που προβλέπονται για Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις μέχρι 150.000 κατοίκων είναι δύο (2) και πάνω από 150.000 κατοίκους είναι τρεις (3), ενώ για τις Ενιαίες Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις θεσμοθετούνται πέντε (5) θέσεις των ανωτέρω συμβούλων και συνεργατών (Ν. 3146/2003 άρθρο 11). Οι παραπάνω σύμβουλοι και συνεργάτες προσλαμβάνονται, με απόφαση Νομάρχη,¹⁹ με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου και υπόκεινται απευθείας στην ιεραρχική εξάρτηση του οικείου Νομάρχη. Ο λόγος ύπαρξης των θέσεων αυτών συνίσταται αφενός για να υφίσταται η δυνατότητα καταβολής αυξημένων αποδοχών σ' αυτής της κατηγορίας το προσωπικό, που υπηρετεί με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου, αν και καλύπτει πάγιες ανάγκες,²⁰ και αφετέρου για να μειωθεί η εξάρτηση της αρχής της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης από την τεχνογνωσία της μόνιμης δημοσιούπαλληλίας (βλ. και παραπάνω υπό Ι). Επίσης συστάθηκαν επτά (7) θέσεις μετακλητών υπαλλήλων στο γραφείο του προέδρου της Ενιαίας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ελλάδος (ΕΝΑΕ) για την υποβοήθηση του έργου του (Ν. 3146/2003 άρθρο 11). Επικεφαλής του γραφείου του προέδρου της ΕΝΑΕ τοποθετείται μετακλητός υπάλληλος Α' βαθμού.

iii) Τα υπηρεσιακά συμβούλια αποτελούνται από πέντε (5) υπαλλήλους της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης με βαθμό Α', εκ των οποίων οι τρεις (3) διορίζονται από το Νομάρχη και οι δύο (2) είναι αιρετοί εκπρόσωποι των υπαλλήλων της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης (Ν. 2503/1997 άρθρο 15 παρ. 38 και πλέον σήμερα Ν. 3260/2004 άρθρο 9). Έτσι ο Γενικός Γραμματέας Περιφέρειας αποκτά αυξημένη επιρροή στα Υπηρεσιακά Συμβούλια αφού οι τρεις υπάλληλοι που διορίζει, οι οποίοι έχουν συνήθως την ίδια κομματική πεποίθηση με τον Γενικό Γραμματέα, επιλέγουν για τις θέσεις προϊσταμένων τμημάτων ή διευθύνσεων υπαλλήλους του ίδιου κομματικού χώρου.

iv) Η προαγωγή των υπαλλήλων των νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων με βάση και τις πολιτικές τους πεποιθήσεις και την κομματική τους τοποθέτηση (αν και ο θεσμός της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης διαθέτει μόλις 10 έτη ζωής-βλ. παρ. υπό ΙΙ.Β.ν, υποσ. 26 για την πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση όπου ισχύουν τα ίδια).

¹⁹ Οι σύμβουλοι και συνεργάτες του Νομάρχη διέπονται, αποκλειστικώς, από τις διατάξεις του άρθρου 67 του Ν. 1416/1984 που αναφέρεται στους συμβούλους και συνεργάτες του Δημάρχου (βλ. και παρακάτω υπό ΙΙ.Β.3.).

²⁰ ΚΕΠΕ, Έκθεση για το πρόγραμμα 1988-1992, σ.σ. 459-461, στον τόμο (επιμ.) Μακροδημήτρης Α., Μιχαλόπουλου Ν., *Εκθέσεις εμπειρογνομόνων για τη δημόσια διοίκηση*, εκδ. Παπαζήση, 2000.

Β) Η πολιτικοποίηση της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης προκύπτει από τη δημιουργία θέσεων Γενικού και ιδιαίτερου Γραμματέα του Δημάρχου, τη θέσπιση θέσεων συμβούλων και συνεργατών του,²¹ τη σύνθεση των υπηρεσιακών συμβουλίων και τον τρόπο παραγωγής των δημοτικών υπαλλήλων. Αναλυτικότερα:

i) Ο Γενικός Γραμματέας Δήμου²² (θεσπίστηκε το 1981) είναι μετακλητός υπάλληλος κατηγορίας ειδικών θέσεων α΄ βαθμού, ο οποίος διορίζεται και απολύεται με απόφαση του Δημάρχου που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης. Ο Γενικός Γραμματέας παύει να ασκεί τα καθήκοντά του και απολύεται αυτόδικα όταν ο Δήμαρχος που τον προσέλαβε απολέσει την ιδιότητά του για οποιονδήποτε λόγο. Οι βασικές του αρμοδιότητες συνίστανται στο να προϊστάται όλων των υπηρεσιών του δήμου και να προσυπογράφει τα έγγραφα που να υπογράφει ο Δήμαρχος. Αρχικώς, το 1981, ο Γενικός Γραμματέας του Δήμου μπορούσε να διορισθεί μόνο σε δήμους άνω των 100.000 κατοίκων. Κατόπιν με τον Ν. 1416/1984 το όριο μειώθηκε στους 50.000 κατοίκους και με το Ν. 1832/1989 κατέβηκε ακόμη περισσότερο στους 20.000 κατοίκους. Αυτή η μείωση του αριθμού των κατοίκων προκειμένου να διορισθεί Γενικός Γραμματέας Δήμου δεν αξιοποιήθηκε, διότι θεσπίστηκαν ελάχιστες θέσεις Γενικών Γραμματέων πανελλαδικώς (π.χ. Δήμοι Αθηναίων, Αμαρουσίου, Θεσσαλονίκης, Χαλκιδαιών) ενώ η εισαγωγή του θεσμού αυτού σε μεσαίους δήμους, δηλ. λίγο μεγαλύτερους από 20.000 κατοίκους (είναι πάνω από 85 πανελληνίως), κρίνεται υπερβολικός και πολυτελής. Αντιθέτως η θέσπιση Γενικής Διεύθυνσης τους δήμους προβλέφθηκε δυνητικά μόλις το 1997 (Ν. 2503/1997, άρθρο 9) για δήμους με τουλάχιστον 80.000 κατοίκους για να κατέλθει το όριο αυτό στους 50.000 κατοίκους με το Ν. 3013/2002 (άρθρο 27 παρ. 1). Είναι προφανής η μεροληπτική πρόβλεψη υπέρ των Γενικών Γραμματέων που οι θέσεις τους μπορούν να συσταθούν σε δήμους με τουλάχιστον 20.000 κατοίκους σε σχέση με τους Γενικούς Διευθυντές Δήμων που οι θέσεις τους μπορούν να θεσμοθετηθούν σε δήμους άνω των 50.000 κατοίκων (αφήνοντας πολλούς «μεσαίους» δήμους κάτω των 50.000 κατοίκων χωρίς τη δυνατότητα της συντονιστικής δράσης από τους Γενικούς Διευθυντές).

ii) Εκτός από τους Γενικούς Γραμματείς²³ θεσπίζονται και οι (μετακλητοί) ιδιαίτεροι Γραμματείς του δημάρχου όπου προβλέπεται δυνητικά η σύσταση μίας (1) θέσης ιδιαίτερου γραμματέα για δήμους άνω των 20.000 κατοίκων. Πρόκειται ουσιαστικά για ειδικούς συνεργάτες του Δημάρχου που προσλαμβάνονται από τον ίδιο και απολύονται όταν ο Δήμαρχος αποβάλλει αυτή του την ιδιότητα, ενώ αμείβονται όπως οι ειδικοί συνεργάτες του Δημάρχου.

²¹ Αντιθέτως θεωρούμε ότι η πρόβλεψη θέσεων ειδικών συνεργατών για συνδέσμους δήμων ή κοινοτήτων (Ν. 1832/1989 άρθρο 28) καθώς και ειδικών συμβούλων και ειδικών ή επιστημονικών συνεργατών στην ΚΕΔΚΕ και στις ΤΕΔΚ (Ν. 3274/2004 άρθρο 31) είναι θεμιτή και δεν συμβάλλει στην περαιτέρω πολιτικοποίηση της αυτοδιοίκησης διότι είναι εύλογο συλλογικοί φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης, που εκπροσωπούν πληθώρα δήμων, να διαθέτουν συμβουλευτική ή επιστημονική υποστήριξη και με αυτού του είδους το προσωπικό.

²² Ν. 1188/1981 άρθρο 241 παρ. 2 και 3, όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε από τους Ν. 1416/1984 άρθρο 67, Ν. 1832/1990 άρθρο 26 παρ.3, Ν. 2130/1993 άρθρο 34, Ν. 2307/1995 άρθρο 8 παρ. 44, Ν. 3274/2004 άρθρο 29, παρ. 3.

²³ Ν.1188/1981 άρθρο 242 και Ν. 2130/1993 άρθρο 26 παρ. 4.

iii) Οι ειδικοί σύμβουλοι και ειδικοί και επιστημονικοί συνεργάτες των Δημάρχων που προβλέφθηκαν το 1984.²⁴ Αρχικώς, με το Ν.1416/1984, μπορούσε να συσταθεί (δυνητικά) για δήμους άνω των 70.000 κατοίκων μία (1) θέση ειδικού συμβούλου ή επιστημονικού συνεργάτη ενώ θα μπορούσε να συσταθεί και μία (1) θέση ειδικού συνεργάτη για δήμους άνω των 10.000 κατοίκων ή για δήμους που αποτελούσαν πρωτεύουσες νομών. Στη συνέχεια, το 1994, θεσμοθετήθηκαν στους δήμους ισάριθμες, με τους αντιδημάρχους, θέσεις ειδικών συμβούλων και ειδικών και επιστημονικών συνεργατών.²⁵ Έτσι, με τη ρύθμιση αυτή πολλαπλασιάστηκαν οι θέσεις συμβούλων και συνεργατών των Δημάρχων και έγινε προφανής η πρόθεση της πολιτικής ηγεσίας για ενίσχυση του ειδικού βάρους και της επιρροής των συμβούλων και συνεργατών των Δημάρχων στα πεπραγμένα των Δήμων. Οι ανωτέρω προσλαμβάνονται με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου, χωρίς να παρεμβάλλονται στην οργανωτική ή βαθμολογική κλίμακα. Υπόκεινται δε απευθείας στην ιεραρχική εξάρτηση του Δημάρχου για την επικουρία του οποίου έχουν προσληφθεί και είναι ανεξάρτητοι από το ειδικό επιστημονικό προσωπικό ιδιωτικού δικαίου που προσλαμβάνεται σε οργανικές θέσεις για την εξυπηρέτηση διαρκών αναγκών του Δήμου. Η πρόσληψή τους γίνεται από το Δήμαρχο -με απόφασή του η οποία δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως- που επιλέγει τα κατάλληλα, κατά την κρίση του, πρόσωπα για να του παράσχουν τις υπηρεσίες τους. Οι ειδικοί σύμβουλοι, οι ειδικοί και επιστημονικοί συνεργάτες ασκούν καθήκοντα επιτελικά που σχετίζονται με την παροχή συμβουλών και εξειδικευμένων γνώμων στον τομέα δραστηριοτήτων τους και δεν έχουν αποφασιστικές αρμοδιότητες οποιασδήποτε μορφής (για τους ειδικούς συμβούλους και ειδικούς και επιστημονικούς συνεργάτες ως δικαιολογητική βάση της δημιουργίας των θέσεων τους ισχύουν τα όσα αναφέρθηκαν για τις αντίστοιχες θέσεις της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης βλ. παραπάνω υπό II. Α. ii).

iv) Τα υπηρεσιακά συμβούλια αποτελούνται από πέντε (5) δημοτικούς υπαλλήλους με βαθμό Α' εκ των οποίων οι τρεις (3) είναι διορισμένοι (ύστερα από υπόδειξη της διοικούσας επιτροπής των Τοπικών Ενώσεων Δήμων και Κοινοτήτων) από τον Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας (Ν. 2307/1995 άρθρο 8 παρ. 4 και πλέον σήμερα Ν. 3260/2004 άρθρο 9) και οι δύο (2) είναι εκλεγμένοι από τους δημοτικούς υπαλλήλους. Ωστόσο η αρχική ρύθμιση του Ν. 1188/1981 (άρθρο 5) προέβλεπε τη συμμετοχή στο υπηρεσιακό συμβούλιο του Διευθυντή Εσωτερικών της Νομαρχίας, του τμηματάρχη Εσωτερικών της Νομαρχίας, ενός δημοτικού συμβούλου του δήμου της έδρας του νομού και δύο δημοτικών υπαλλήλων που ορίζονταν από το Νομάρχη. Ο απευθείας διορισμός τριών (3) δημοτικών υπαλλήλων στο Υπηρεσιακό Συμβούλιο από το Γενικό

²⁴ Ν.1416/1984 άρθρο 67 και Ν. 2218/1994 άρθρο 57.

²⁵ Δηλ. για δήμους μέχρι δύο χιλιάδες κατοίκους μία (1) θέση ειδικού συμβούλου ή ειδικού ή επιστημονικού συνεργάτη, για δήμους από δύο ως δέκα χιλιάδες κατοίκους δύο (2) θέσεις ειδικών συμβούλων ή ειδικών ή επιστημονικών συνεργατών, για δήμους από δέκα ως είκοσι χιλιάδες κατοίκους τρεις (3) θέσεις των ανωτέρω συμβούλων ή συνεργατών, από είκοσι ως σαράντα χιλιάδες κατοίκους τέσσερις (4) θέσεις των ανωτέρω συμβούλων ή συνεργατών, από σαράντα ως εκατό χιλιάδες κατοίκους πέντε (5) θέσεις συμβούλων ή συνεργατών, κλπ. [συνδυασμένη ερμηνεία του άρθρου 57 του Ν. 2218/1994 και του άρθρου 115 του Π.Δ. 410/1995 (Δ.Κ.Κ.) όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 15 του Ν. 2539/1997 και πρόσφατα από το άρθρο 21 του Ν. 3274/2004].

Γραμματέα της Περιφέρειας (έστω και αν αυτοί έχουν προταθεί για το υπηρεσιακό συμβούλιο από την ΤΕΔΚ, δεν αποτελεί εχέγγυο αμεροληψίας διότι η ΤΕΔΚ αποτελεί το συλλογικό όργανο εκπροσώπησης των δημάρχων και των δημοτικών συμβούλων που μπορεί να κρατήσει μεροληπτική στάση στην επιλογή των παραπάνω υπαλλήλων) παρέχει λιγότερα εχέγγυα αξιοκρατικής και αμερόληπτης κρίσης στις προαγωγές συγκριτικά με την αρχική ρύθμιση του Ν.1188/1981.

ν) Η προαγωγή των δημοτικών υπαλλήλων με βάση και τις πολιτικές τους πεποιθήσεις και την κομματική τους ταυτότητα.²⁶

III) Δύο θεσμικές παρεμβάσεις για τον περιορισμό της πολιτικοποίησης της τοπικής αυτοδιοίκησης

Ο Γενικός Διευθυντής του Δήμου και της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης (και σε όσους Δήμους δεν προβλέπονται θέσεις Γενικών Διευθυντών, ο/οι Διευθυντής/ές) να αναλαμβάνει τις αρμοδιότητες που ανατίθενται σήμερα στο Γενικό Γραμματέα του Δήμου²⁷ και της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης αντίστοιχα, και να καταργηθούν οι τελευταίοι αυτοί θεσμοί όπως και εκείνος του ιδιαίτερου Γραμματέα του Δήμου. Και αυτό γιατί το σύστημα της σταδιοδρομίας προορίζει τους ανώτερους και ανώτατους δημοσίου υπαλλήλους να συμμετέχουν στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων (λόγω της μεγάλης εμπειρίας και των εξειδικευμένων και εφαρμοσμένων γνώσεών τους τις οποίες δεν διαθέτουν οι outsiders μετακλητοί Γενικοί Γραμματείς), ενώ στην Ελλάδα στη διαδικασία λήψης αποφάσεων μετέχουν οι μετακλητοί υπάλληλοι (Γενικοί Γραμματείς Δήμων και Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων, ιδιαίτεροι Γραμματείς, κ.ά.) και όχι τα ανώτερα και ανώτατα διοικητικά στελέχη με αποτέλεσμα να αντικαθίσταται το σύστημα της σταδιοδρομίας²⁸ από το σύστημα δεδομένης απασχόλησης - με δυσμενείς επιπτώσεις στη διαδικασία διαμόρφωσης των δημόσιων πολιτικών.

Να αλλάξει η σύνθεση των πρωτοβάθμιων υπηρεσιακών συμβουλίων των Δήμων και των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων. Να εξακολουθήσουν να απαρτίζονται από πέντε μέλη αλλά να αποτελούνται πλέον από ένα μέλος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, το Γενικό Διευθυντή της Περιφέρειας, ένα ειδικευμένο δικηγόρο σε θέματα δημοσίου δικαίου, έναν διορισμένο από τον Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας υπάλληλο και έναν αιρετό εκπρόσωπο των υπαλλήλων των Δήμων ή των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων. Σ' αυτή την περίπτωση οι κρίσεις προϊσταμένων στη διοίκηση θα είναι περισσότερο αμερόληπτες, αξιοκρατικές και αντικειμενικές.

²⁶ Το ζήτημα αυτό είναι δύσκολο να στοιχειοθετηθεί εμπειρικά διότι η κομματική τοποθέτηση των προϊσταμένων στη δημόσια διοίκηση έχει να κάνει με το ενδιάθετο φρόνημά τους κάτι που, όμως, δεν μπορεί να ελεγχθεί εύκολα με αντικειμενική μέθοδο (π.χ. κομματική ταυτότητα ή άλλη μέθοδο). Ωστόσο είναι γνωστό, και δεν αμφισβητείται με αξιόπιστα επιχειρήματα, ότι την τελευταία τριακονταετία τα χρονικά διάστημα 1975-1981, 1982-1989 και 1994-2003, το κυβερνών κόμμα κατάφερε να προαγάγει σε θέσεις προϊσταμένων τους φίλα προσκείμενους, σε αυτό, υπαλλήλους στην κεντρική διοίκηση αλλά και στην τοπική αυτοδιοίκηση. Βλ. G. Vepardakis και C. Papastathopoulos, *Η ανώτατη δημοσιοϋπαλληλία στην Ελλάδα, όπ. π.*, σ.σ. 19-20. Επίσης βλ. Σωτηρόπουλου Δ., «Γραφειοκρατία και πολιτικά κόμματα στη σύγχρονη Ελλάδα», σ.σ. 83-100, στο: περ. *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τεύχ. 2, 1993, Ν. Μουζέλη, «Η επανίδρυση του κομματισμού», σ. Β 49, στην εφημ. *Το Βήμα* 19^{ος}/9/2004, Λιανού Θ. «Οι ιδεολογικός ύπνος της Νέας Δημοκρατίας», σ. Δ 7 στην εφ. *Το Βήμα* 20/2/2005, και εφ. *Έθνος* 18^{ος}/10/2004, σελ. 9, *Τα Νέα* 20^{ος}/10/2004, σελ. 11, 4/3/2005, σελ. 12 και 8/3/2005, σελ. 11, εφ. *Το Βήμα* 13/2/2005, Α 33, κ.ά., ενδεικτικά από τον τύπο της περιόδου Οκτωβρίου 2004 Μαρτίου 2005.

²⁷ Timsit Gérard-Wiener Celine, «Διοίκηση και πολιτική», σελ. 12, στο: περ. *Διοικητική Μεταρρύθμιση*, τεύχ. 10, 1988 και Αθανασόπουλος Δ., *Η ελληνική διοίκηση*, σ.σ. 203-204, εκδ. Παπαζήση, 1983.

²⁸ Τσέκος Θ., *Ανώτατοι δημόσιοι υπάλληλοι*, σ.σ. 55 κ.ο.κ., *όπ.π.*, Καφτάνη Κ., «Διοίκηση προσωπικού», σελ. 36, στο: περ. *Διοικητική Μεταρρύθμιση*, τεύχ. 29, 1987.

Η ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ ΕΙΝΑΙ Η ΠΟΛΗ ΜΑΣ

του Δρ. Τάσου Δ. Αναστασίου,
Κεντρική Υπηρεσία του ΥΠ. ΕΣ. Δ. Δ. Α.

«Μια και μιλήσαμε για υφαντική, είναι αναγκαίο να καθορίσουμε τώρα ποια πράγματα υφαίνονται και κατά κάποιον τρόπο, ώστε να παραχθεί το ύφασμα που υφαίνει η πολιτική».

«Πολιτικός» του Πλάτωνος, 305ε.

Πρόλογος

Οι κάτοικοι των σημερινών μεγάλων αστικών κέντρων, με πληθυσμό άνω των 500.000, αδυνατούν πολλές φορές να αντιμετωπίσουν βασικά κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα, με αποτέλεσμα να αδιαφορούν γι' αυτά, ή να ενεργούν αποσπασματικά. Η αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων χρειάζεται αποτελεσματικούς θεσμούς διακυβέρνησης τόσο σε κεντρικό όσο και σε τοπικό επίπεδο.

Με λίγα λόγια

Το άρθρο αυτό εξετάζει την αναγκαιότητα συγκρότησης του θεσμού της Μητροπολιτικής Περιφέρειας στην Αττική και ενδεχομένως στη Θεσσαλονίκη. Παρουσιάζεται επίσης, με συνοπτικό τρόπο, η διακυβέρνηση Μητροπολιτικών Περιφερειών σε διάφορες χώρες, η λειτουργία των οποίων μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο υπόδειγμα για την περίπτωση της Αττικής.

Η Αττική συγκεντρώνει πλεονεκτήματα τα οποία μπορούν να στηρίξουν την εφαρμογή του θεσμού της Μητροπολιτικής Περιφέρειας και να περιορίσουν τα χρόνια προβλήματα του ευρύτερου αστικού και φυσικού περιβάλλοντος της ευρύτερης περιοχής της.

Η Διακυβέρνηση των Μητροπολιτικών Περιφερειών σε Διάφορες Χώρες

Η διακυβέρνηση (governance) βασίζεται στον πολιτικό ορθολογισμό και ειδικότερα στην εφαρμογή θεσμών αντιπροσώπευσης ανάμεσα στην κεντρική διοίκηση, την αιρετή αυτοδιοίκηση και τους πολίτες. Η διαδικασία της διακυβέρνησης στις Μητροπολιτικές

Περιφέρειες δημιουργείται την πρόσφατη δεκαετία. «Στην ουσία πρόκειται για μια σε μόνιμη βάση επικοινωνία σε όλες τις φάσεις του σχεδιασμού και της διαμόρφωσης μιας πολιτικής απ' τη μεριά του φορέα ... και από την άλλη οργανώσεων και ομάδων πληθυσμού που συνδέονται με το αποτέλεσμα του σχεδιασμού. Το σκεπτικό είναι ότι ο σχεδιασμός πρέπει να είναι δημοκρατικός. Δηλαδή δεν πρέπει να έχει αρχίσει το έργο και τότε να ρωτάμε τον πληθυσμό αν το θέλει. Το ερώτημα θα πρέπει να τεθεί από πολύ νωρίτερα, ώστε να υπάρξει συναίνεση».¹

Οι μεγάλες πόλεις και οι Μητροπολιτικές Περιφέρειες εντοπίζονται σε όλα τα γεωγραφικά σημεία της υφελίου. Οι ΗΠΑ έχουν 36, η Κίνα 31, η Ινδία 21, η Ρωσία, 15, η Βραζιλία 13, η Ιαπωνία 11, η Γερμανία 10, το Ηνωμένο Βασίλειο 7, κ.ο.κ. Οι Μητροπολιτικές Περιφέρειες συγκεντρώνουν σταδιακά την πλειοψηφία των κατοίκων από τις χώρες τους. Οι βορειοανατολικές περιοχές των ΗΠΑ, το ευρύτερο Μπουένος Άιρες συγκεντρώνουν τον μισό πληθυσμό των χωρών τους. Στην Ιαπωνία δέκα Μητροπολιτικές Περιφέρειες (Tokyo, Yokohama, Osaka, Nagoya, Sapporo, Kobe, Fukuoka, Kawasaki, Hiroshima, Kitakyushu) συγκεντρώνουν πάνω από 20 εκατ. κατοίκους.²

Κάθε Μητροπολιτική Περιφέρεια δίδει προτεραιότητα στη διακυβέρνηση. Αυτή προϋποθέτει δράσεις, συνεργασίες, πρωτοβουλίες και καινοτόμες παρεμβάσεις οι οποίες θα παραμερίζουν τις παραδοσιακές πολιτικές διοίκησης και λειτουργίες των μεγάλων αστικών κέντρων. Επιχειρεί, η διακυβέρνηση, να αναδείξει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα αυτών των περιφερειών, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων τους, να περιορίσει τον κοινωνικό αποκλεισμό και να αντιμετωπίσει με ολοκληρωμένο σχέδιο τις πολώσεις που δημιουργούνται σε ζητήματα περιβάλλοντος, συγκοινωνιών, πολιτικής εκπροσώπησης, κ.λπ.

Η αναζήτηση αποτελεσματικών μορφών διακυβέρνησης είναι συνεχής στα περισσότερα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Η ενεργοποίηση των τοπικών και κοινωνικών φορέων, ο επανασχεδιασμός των διοικητικών ορίων και των αρμοδιοτήτων στις τοπικές αυτοδιοικητικές αρχές και η ανακατανομή των πόρων και μέσων αποτελούν σημαντικές προϋποθέσεις μητροπολιτικής διακυβέρνησης.

Η διακυβέρνηση των Μητροπολιτικών Περιφερειών λειτουργεί και ως αρωγός στις αστικές και περιφερειακές πολιτικές που σχεδιάζει και εφαρμόζει η εκάστοτε εκτελεστική εξουσία (εθνική κυβέρνηση) σε σχέση και με άλλους διεθνείς οργανισμούς (π.χ. με τον Οικονομικό Οργανισμό Συνεργασίας και Ανάπτυξης ΟΟΣΑ).³

Η κυβέρνηση «μοιράζεται την εξουσία προς τα πάνω και προς τα κάτω, με τους υπερεθνικούς φορείς και με τις τοπικές αρχές των περιφερειών και των πόλεων ... Οι σύγχρονες οικονομίες απαιτούν ένα πολύ υψηλότερο επίπεδο σταθερότητας και, κατά συνέπεια, πιο αποτελεσματικό συντονισμό της διοίκησης»,⁴ που θα αφορά και στη μητροπολιτική διακυβέρνηση των συγχρόνων αστικών κέντρων.

¹Αραβαντινός Αθανάσιος (2002), «Δυναμικές και Σχεδιασμός Κέντρων στην Πόλη των επόμενων δεκαετιών προς συγκεντρωτικά ή αποκεντρωτικά σχήματα;», στο: περ. *Αειχώρος*, τόμ. 1, τεύχ. 1, Νοέμβριος, σελ. 19.

²Βλ. Περισσότερα στον τόμο του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), OECD (2001), *Cities for Citizens: Improving Metropolitan Governance*, Part II: Selected Country Profiles, Paris, p.275.

³Βλ. περισσότερα στη διαδικτυακή ιστοσελίδα του ΟΟΣΑ, www.oecd.org

⁴Hirst Paul (2003), «Πόλεις: Από την Αρχαία Ελλάδα στην Παγκοσμιοποίηση», άρθρο στη διαδικτυακή ιστοσελίδα του Υπουργείου Πολιτισμού: www.cultural-olympiad.gr

Η πρωτεύουσα του νεοσύστατου Ελληνικού κράτους, η Αθήνα, έχει το 1833 μόνο 12.000 κατοίκους. Το 1900 αγγίζει τους 300.000 κατοίκους και στις αρχές του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου φθάνει το 1.000.000 κατοίκους. Με τη μεγάλη αστικοποίηση (urbanization) των επομένων δεκαετιών, ο πληθυσμός το 1991 ξεπερνά τους 3.500.000 κατοίκους.

Αυτή η υπερσυγκέντρωση πληθυσμού σε όλη την περιφέρεια Αττικής οφείλεται αφενός, στην εσωτερική μετανάστευση από άλλες περιφέρειες της χώρας προς αυτήν και αφετέρου, στην άφιξη των Ελλήνων της Μικράς Ασίας, της Ανατολικής Θράκης και των Ιωνικών παραλιών το 1922.

Στις αρχές της πρώτης δεκαετίας του 2000 η περιφέρεια Αττικής συγκεντρώνει το 34,33% του Ελληνικού πληθυσμού με 3.756.607 κατοίκους σε σύνολο 10.939.605 κατοίκων πανελλαδικά (βλ. απογραφή Μαρτίου 2001 της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος).

Πιο αναλυτικά, η Νομαρχία Αθηνών έχει 2.657.524 κατοίκους, η Νομαρχία Πειραιώς 542.231, η Νομαρχία Ανατολικής Αττικής 405.814 και η πέραν του καλυμμένου Κηφισού Νομαρχία Δυτικής Αττικής 151.038 κατοίκους.

Σε αυτό το κείμενο υιοθετείται ο όρος **Μητροπολιτική Περιφέρεια Αττικής**, αντί των όρων Μητροπολιτικός Δήμος Αθηνών, Μητροπολιτική Περιοχή Αθηνών, Μητροπολιτική Περιφέρεια Αθηνών, κ.ά., διότι τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο Δήμος Αθηναίων και οι όμοροι Δήμοι είναι προβλήματα που υπερβαίνουν τα διοικητικά τους όρια (π.χ. ποιότητα περιβάλλοντος, μεταφορές συγκοινωνίες επικοινωνίες, υπερτοπικές υπηρεσίες, ασφάλεια, έκτακτες ανάγκες, πολιτισμός, κ.ά.) και «ακουμπούν» και αφορούν ολόκληρη την Αττική.

Τα προβλήματα της Μητροπολιτικής Περιφέρειας Αττικής απαιτούν ενιαία αντιμετώπιση και διαρκή συνεργασία από τους εμπλεκόμενους φορείς της κεντρικής διοίκησης (συναρμόδια Υπουργεία), της πρωτοβάθμιας (92 δήμοι και 30 κοινότητες) και δευτεροβάθμιας αυτοδιοίκησης (4 Νομαρχίες). Πανεπιστημιακά ιδρύματα και ινστιτούτα, επιστημονικές οργανώσεις πολιτών, κ.λπ. Αυτή η αντιμετώπιση και συνεργασία μπορεί να καλύψει τον υπάρχοντα κατακερματισμό διοικητικών αρμοδιοτήτων και τις έως τώρα αποσπασματικές πρωτοβουλίες της εκάστοτε κεντρικής διοίκησης.

Η Αττική είναι η πόλη μας. Είναι αυτή η οποία συγκεντρώνει, εκτός από πολυεθνικό πληθυσμό, μειονεκτήματα όπως είναι: η μόλυνση και ρύπανση του περιβάλλοντος, το κυκλοφοριακό, η άναρχη και πυκνή δόμηση, η έλλειψη χώρων πρασίνου και αναψυχής, η καταστροφή αρχιτεκτονικής κληρονομιάς των νεωτέρων χρόνων, η απομακρυσμένη θέση σε σχέση με την Ευρωπαϊκή αγορά που περιορίζει τον διεθνή της ρόλο, κ.λπ.

Παρόλα αυτά, η Αττική αποτελεί μια σύγχρονη περιφέρεια με πλεονεκτήματα όπως είναι: η προϊστορική κληρονομιά και το πλήθος των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων από όλες τις εποχές, το κλίμα που ευνοεί δραστηριότητες ανοικτών χώρων τους περισσότερους μήνες του χρόνου, η στρατηγική θέση για επιχειρηματικές δραστηριότητες στη Νοτιο-ανατολική Ευρώπη, τη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή, η χρήση των υποδομών μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες, ο πολιτισμός και η ψυχαγωγία, κ.ά.

Σε επίπεδο διοίκησης ο θεσμός της Μητροπολιτικής Περιφέρειας, είτε εφαρμόζεται σε πολλές μεγάλες πόλεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Παρίσι, Λυών, Μαδρίτη, Βαρκελώνη, Μπίρμιγχαμ, Ληντς, Μόναχο, Ουτρέχτη, Στοκχόλμη, Ρώμη, κ.ά.), είτε σε πολλές μεγάλες πόλεις της οικουμένης (Νέα Υόρκη, Λος Άντζελες, Μόντρεαλ, Καμπέρα, Τόκυο, Χονγκ Κονγκ, κ.ά.), εστιάζεται σε συντονισμένες, συγκεκριμένες και ολοκληρωμένες μεθόδους διακυβέρνησης που βελτιώνουν την καθημερινότητα των πολιτών σε αυτά τα μεγάλα αστικά κέντρα.

Είναι γεγονός ότι τα τελευταία τέσσερα χρόνια παρατηρείται μια έντονη κινητικότητα (μελέτες, συνέδρια, ημερίδες, κ.λπ.), τόσο σε ερευνητικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο, για τον φορέα θα διοικήσει και θα ασκήσει τις μητροπολιτικές αρμοδιότητες στην Αττική, αλλά και στη Θεσσαλονίκη.

Είναι επίσης γεγονός ότι δεν υπάρχει ένα κοινό και αποδεκτό μοντέλο διακυβέρνησης της Μητροπολιτικής Περιφέρειας. Αυτό οργανώνεται και λειτουργεί σύμφωνα με τις κοινωνικές, πολιτικές και πολιτισμικές συνθήκες και συνθήκες των πολιτών κάθε μεγάλου αστικού κέντρου (πάνω από 500.000 κάτοικοι).

Στην περίπτωση της Αττικής θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα σε δύο βασικά κριτήρια: Πρώτο, στη συνεργασία συντονισμό του κάθε επιπέδου διακυβέρνησης της Μητροπολιτικής Περιφέρειας για την αποφυγή αλληλοεπικαλύψεων και συγκρούσεων (π.χ. αρμοδιοτήτων) και δεύτερο, στην ικανοποίηση αναγκών και εξυπηρητήσεων που θα εκπληρώνουν τις απαιτήσεις των πολιτών για μια καλύτερη ποιότητα στην καθημερινή τους ζωή.

Η μητροπολιτική διακυβέρνηση στην Αττική αποτελεί μιας πρώτης τάξεως συγκυρία για την έναρξη συνεργασιών με την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια αυτοδιοίκηση Αττικής. Αυτές οι συνεργασίες θέτουν ως πρώτη προτεραιότητα τον σχεδιασμό ενός αποτελεσματικού σχήματος διακυβέρνησης που:

- Δεν θα υποκαθιστά άλλα επίπεδα διοίκησης/αυτοδιοίκησης ή σχετικούς φορείς.
- Θα λειτουργεί συμπληρωματικά και επικουρικά με αρμοδιότητες που θα υποστηρίζουν το μητροπολιτικό επίπεδο διακυβέρνησης.
- Οι αρμοδιότητες αυτές θα επικεντρωθούν σε χρόνια προβλήματα όπως είναι: τα απορρίμματα, από την αποκομιδή έως την τελική επεξεργασία τους, οι μεταφορές συγκοινωνίες, δράσεις κοινωνικής και διοικητικής πολιτικής, και διαχείριση και προβολή πολιτιστικών αγαθών.

Αναφορικά με αυτόν τον σχεδιασμό, η Αττική μπορεί να αξιοποιήσει των εμπειρία άλλων Μητροπολιτικών Περιφερειών (Παρίσι, Λονδίνο, Ρώμη, Μαδρίτη, Πόρτο, Μόναχο, Στοκχόλμη, κ.ά.). Μια εμπειρία η οποία θα αξιοποιηθεί ως υλικό γόνιμου διαλόγου μεταξύ των κεντρικών, των τοπικών και των περιφερειακών αρχών της Αττικής.

Συμπεράσματα Προτάσεις για τη Μητροπολιτική Περιφέρεια Αττικής

Η ποιότητα ζωής σε ένα μεγάλο αστικό κέντρο, όπως είναι μια σύγχρονη μητροπολιτική περιφέρεια, προϋποθέτει οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές και πολιτιστικές συνθήκες και οι οποίες θα ανταποκρίνονται στις ανταγωνιστικές προκλήσεις της παγκόσμιας κοινωνίας.

Η Αττική, όπως όλες οι πρωτεύουσες και οι σημαντικότερες Μητροπολιτικές Περιφέρειες, οφείλει να αναλάβει έναν πιο καθοριστικό ρόλο στη διεθνή σκηνή. Αυτός ο ρόλος προσανατολίζεται στα εξής σημεία:

1. Ανάπτυξη συνεργασιών με ερευνητικά ινστιτούτα του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα που διαθέτουν την ανάλογη τεχνογνωσία, καθώς και με εκπαιδευτικά ιδρύματα στα οποία υποστηρίζονται σύγχρονες δεξαμενές σκέψης (think tanks) και χώροι εκκόλαψης της κοινωνίας της γνώσης.

2. Υποστήριξη θυλάκων καινοτομικών πρωτοβουλιών και επιχειρηματικής δράσης σε ένα διεθνές και Ευρωπαϊκό περιβάλλον που επιζητεί επενδύσεις και από τους φορείς των μεγάλων αστικών κέντρων σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

3. Ενίσχυση μεταφορών και επικοινωνιών (συνδυασμένα δίκτυα αυτοκινητοδρόμων, σιδηροδρόμων, αεροδρομίων, λιμένων και ηλεκτρονικών υπηρεσιών).

Είναι πλέον καιρός οι συναρμόδιοι φορείς, τόσο στην κεντρική διοίκηση, όσο και στην τοπική αυτοδιοίκηση, σε επίπεδο Αττικής, να αντιληφθούν ουσιαστικά και να δράσουν ολοκληρωμένα, εις βάθος χρόνου, την κρισιμότητα του όρου ποιότητα ζωής. Αυτός ο όρος περικλείει, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, ολοκληρωμένο σχεδιασμό (στο φυσικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό περιβάλλον) και διαρκείς παρεμβάσεις/ βελτιώσεις στην καθημερινή παροχή υπηρεσιών προς τους πολίτες.

Πριν από όλα όμως, οφείλουν να επιλέξουν τον τύπο της διακυβέρνησης που θα εφαρμόσουν στην Αττική μέσα από ένα συγκεκριμένο και τεκμηριωμένο διάλογο, παραμερίζοντας αποσπασματικές επιλογές που κατακερματίζουν τον μητροπολιτικό χαρακτήρα της Αττικής.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΤΗΣ ΕΣΔΔ

του Μάριου Κωστάκη

Το κατεστημένο που αντιμετωπίζουν οι Απόφοιτοι της ΕΣΔΔ

Τα κύρια προβλήματα του Δημοσίου είναι συχνά και κατεξοχήν θέματα διαχείρισης και αξιοποίησης προσωπικού. Σε άλλους τομείς, όπως η αποτελεσματικότητα και η απλούστευση γραφειοκρατικών διαδικασιών, έχουν γίνει αρκετά βήματα, τα οποία παραμένουν εν πολλοίς αναποτελεσματικά γιατί ενώ ενσωματώνουν σε κάποιο βαθμό τις εξελίξεις π.χ. της τεχνολογίας, προσκρούουν στην ουσιαστική διαχρονική ανυπαρξία πολιτικής εξυγιάνσης του Δημοσίου μέσω εξορθολογισμού της διαχείρισης προσωπικού.

Οι νεοεισερχόμενοι στο Δημόσιο, με διαγωνισμούς και προκηρύξεις μονίμων θέσεων, υπόκεινται σε μία υποτυπώδη περιγραφή απαιτήτων προσόντων που περιορίζεται συνήθως στα στοιχειώδη (πτυχίο). Ακόμη και αυτή η συνοπτική απαίτηση προσόντων δεν απαιτείται όταν με νόμο μετατρέπονται οι για πολλά χρόνια συμβασιούχοι ορισμένου χρόνου σε συμβασιούχους αορίστου χρόνου.

Ανάλογη είναι και η κατάσταση στον τομέα της περιγραφής καθηκόντων. Συνήθως στις προκηρυσσόμενες θέσεις δεν γίνεται λεπτομερής περιγραφή των καθηκόντων των υπαλλήλων. Επίσης, στους «Οργανισμούς» των υπηρεσιών δίνεται μόνο ένας αόριστος και ανακριβής «λακωνικός» χαρακτηρισμός που αφήνει μόνο υπονοούμενα για τα προσόντα και τα καθήκοντα του υπαλλήλου (π.χ. ΠΕ1 Διοικητικού-Οικονομικού).

Η ελληνική διοίκηση είναι ίσως η μόνη με τόσο συχνές αλλαγές σε θέματα βαθμολογίου. Στην τριακονταπενταετή σταδιοδρομία του ένας υπάλληλος είναι πολύ πιθανό να γνωρίσει 5 ή 6 «μεταρρυθμίσεις» του βαθμολογίου που ενώ ανατρέπουν κάθε μακροχρόνιο σχεδιασμό δεν προσθέτουν τίποτα ουσιαστικό. Την ίδια στιγμή ένας Έλληνας δικαστικός, αξιωματικός των ενόπλων δυνάμεων ή διπλωμάτης ή και οποιοσδήποτε υπάλληλος ευρωπαϊκής χώρας δεν αντιμετωπίζει καμία ανάλογη αναποζημιωτή ανατροπή των δεδομένων.

Αλλά και επί της ουσίας τα ελληνικά βαθμολόγια είναι ισοπεδωτικά, ανίκανα να προσφέρουν την ελάχιστη διαφοροποίηση που είναι απαραίτητη για να αντιμετωπίσει η διοίκηση την πολυπλοκότητα των συγχρόνων κοινωνιών και γι' αυτό εξαιρετικά αναποτελεσματικά. Προβλέπουν ελάχιστους βαθμούς (συνήθως 4-5) με αποτέλεσμα σχετικά γρήγορα όλοι οι υπάλληλοι να σωρεύονται στον Α' βαθμό. Επιπλέον η βαθμολογική εξέλιξη συνδέεται κυρίως με την πάροδο του χρόνου με αποτέλεσμα να μην υπάρχει καμία δυνατότητα ταχύτερης προαγωγής λόγω προσόντων και ικανοτήτων.

Το επιστέγασμα είναι η ανύπαρκτη σύνδεση βαθμού και μισθού και η χαλαρή (έως ουσιαστικά ανούσια) σύνδεση βαθμού με καθήκοντα ευθύνης. Το αποτέλεσμα είναι η βαθμολογική κατάταξη να είναι στην πραγματικότητα μία τυπική δομή χωρίς κανένα

περιεχόμενο ή αποτέλεσμα για τον υπάλληλο. Η άτυπη διάρθρωση που δημιουργείται επί τη βάσει κομματικών και συνδικαλιστικών διασυνδέσεων είναι ο αποφασιστικός παράγοντας για την ουσιαστική προαγωγή του υπαλλήλου όχι στο «αδειανό πουκάμισο» του βαθμού αλλά στις θέσεις ευθύνης που έχουν πραγματικό περιεχόμενο.

Ανορθολογικό μισθολόγιο: ο κύριος παράγοντας διαμόρφωσης του μισθού δεν είναι τα προσόντα, τα καθήκοντα και η απόδοση αλλά η υπηρεσία στην οποία υπηρετεί ο υπάλληλος, ανεξαρτήτως του ποιός είναι και τί κάνει (!) Έτσι δημιουργείται το συχνά εντοπιζόμενο φαινόμενο, αλλά που ποτέ μέχρι τώρα δεν έχει αντιμετωπιστεί, ο κλητήρας ενός υπουργείου να έχει ίσες ή και ανώτερες αποδοχές από τον διευθυντή άλλου Υπουργείου!

Είναι φαύλη πρακτική η εκβιαστική συνδικαλιστική «ισχύς» ανά υπηρεσία να καθορίζει τους μισθούς που προέρχονται από τον φορολογούμενο πολίτη!

Πού αξίζει να στοχεύουμε - Εξορθολογισμός:

Προσοντολόγιο

Θα πρέπει να υπάρχει κατάλογος απαιτούμενων προσόντων για τους νεοεισερχόμενους στο δημόσιο ο οποίος να διαρθρώνεται σε γενικό και σε ειδικό μέρος. Στο πρώτο θα εκτίθενται τα προσόντα που θα πρέπει να έχει κάθε υπάλληλος του Δημοσίου (π.χ. απολυτήριο Λυκείου, βασική γνώση υπολογιστών) ενώ στο δεύτερο τα ειδικά προσόντα της προκηρυσσόμενης θέσης (π.χ. πτυχίο αρχιτέκτονα).

Η κατάσταση προσόντων σε συμφωνία με το προσοντολόγιο θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και όταν εφαρμόζονται άλλες μέθοδοι εισόδου στο δημόσιο πέραν των προκηρύξεων και των διαγωνισμών για μονίμους υπαλλήλους (π.χ. με συμβάσεις ορισμένου και κυρίως αορίστου χρόνου).

Στις διαδικασίες απόδοσης βαθμού και κρίσεων θα πρέπει η εφαρμογή του προσοντολογίου να έχει αποφασιστικό ρόλο (με την έννοια ότι η στέρηση βασικών προσόντων είναι σημαντικότερος παράγοντας από τον χρόνο υπηρεσίας).

Οι Απόφοιτοι της ΕΣΔΔ υπερκαλύπτουν κάθε πιθανή πρόβλεψη που μπορεί να θέτει ένα προσοντολόγιο (τουλάχιστο στο πρώτο υποχρεωτικό μέρος του) λόγω του υψηλότερου επιπέδου του εισαγωγικού διαγωνισμού αλλά και της ειδικής εκπαίδευσής τους.

Καθηκοντολόγιο

Η περιγραφή καθηκόντων είναι απαραίτητη για το σύνολο των θέσεων δημοσίων υπαλλήλων. Οι Απόφοιτοι της ΕΣΔΔ λόγω των αυξημένων τυπικών προσόντων τους και της επένδυσης που έχει γίνει στην εκπαίδευσή τους από το Ελληνικό Κράτος και την Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να ασχολούνται με θέματα και διαδικασίες που απαιτούν αυξημένες ικανότητες. Τέτοια είναι:

A. Γενικά.

Η ανάλυση προβλημάτων της Δημόσιας Διοίκησης, η επεξεργασία και η πρόταση λύσεων, η παρακολούθηση της εφαρμογής των δημοσίων πολιτικών, η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων τους και η επανεξέτασή τους. Εξειδικευμένα θέματα που αντιμετωπίζονται από ειδικούς επιστημονικούς κλάδους. Οι Απόφοιτοι της ΕΣΔΔ που υπηρετούν σε αυτούς αποτελούν σπάνιο συνδυασμό προσώπων με επιστημονική ειδικευση και ολοκληρωμένη διοικητική κατάρτιση.

Β. Ειδικά

- Προγραμματισμός, σχεδιασμός, χάραξη πολιτικής, οικονομικοί προϋπολογισμοί/ απολογισμοί.
- Θέματα οργάνωσης και διοίκησης προσωπικού.
- Συμμετοχή στα Δ.Σ. και τη διοίκηση ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ, περιφερειακών ή αποκεντρωμένων υπηρεσιών, είτε υποστηρικτικά είτε και ως τακτικά μέλη (για τους πιο έμπειρους).
- Νομοπαρασκευαστικό έργο, κοινοβουλευτικός έλεγχος.
- Υποστήριξη λήψης αποφάσεων.
- Διεθνείς επαφές, συμμετοχές και εκπροσώπηση.
- Σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση και ενέργειες στο πλαίσιο των προγραμμάτων της - Διαχειριστικές Αρχές του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης.
- Διασύνδεση με άλλες υπηρεσίες.
- Ελεγκτικοί μηχανισμοί και διαδικασίες, Συνήγορος του Πολίτη ή άλλοι ανάλογοι θεσμοί (π.χ. Συνήγορος Υγείας).
- Ομάδες εργασίας, επιτροπές, συμβούλια για την αντιμετώπιση ειδικών θεμάτων.
- Συστήματα μέτρησης αποδοτικότητας, αποτίμηση αποτελεσμάτων δράσεων.
- Παρακολούθηση και βελτίωση των συναλλαγών των πολιτών με την υπηρεσία.
- Έκτακτα ειδικά θέματα μείζονος σημασίας.

Γ. Ειδικές αρμοδιότητες και κλάδοι των Υπηρεσιών

Οι Απόφοιτοι μπορούν και πρέπει να εντάσσονται στους κλάδους των υπηρεσιών πέραν του διοικητικού εφ' όσον οι ίδιοι το επιθυμούν, κατέχουν τα αντίστοιχα τυπικά προσόντα (πτυχίο κ.λπ.) και υφίστανται ανάγκες. Σήμερα π.χ. υπηρετούν Απόφοιτοι ως Αερολιμενικοί (ΥΠΑ), Τελωνειακοί (Υπ. Οικον.), Πολιτικοί και Χημικοί Μηχανικοί καθώς και Γεωπόνοι (ΥΠΕΧΩΔΕ), Χημικοί (ΕΟΦ, ΓΧΚ), Εκπαιδευτικοί (ΥΠΕΠΘ).

Κανένας κλάδος δεν θα πρέπει στο εξής να θεωρείται κλειστός και αποκλειστικός και να οχυρώνεται πίσω από εξειδικευμένες εξετάσεις πρόσληψης. Οι εισαγωγικές εξετάσεις της ΕΣΔΔ είναι κατά τεκμήριο οι ανώτερες του ελληνικού δημοσίου. Η εκπαίδευση στην ΕΣΔΔ προσδίδει περαιτέρω διοικητικές ικανότητες, πολύ χρήσιμες αν όχι απαραίτητες σε όλους όσους υπηρετούν ή σκοπεύουν να υπηρετήσουν σε ειδικούς κλάδους.

Βαθμολόγιο

Προκειμένου η Διοίκηση να γίνει ένα πραγματικά οργανωμένο και αποτελεσματικό σύστημα χρειάζεται να διαφοροποιηθεί και όχι να αποτελεί συνονθύλευμα «λίθων, πλίνθων και κεράμων ατάκτως ερριμένων».

Η πλέον στοιχειώδης διαφοροποίηση είναι η βαθμολογική. Να πιστεύει κανείς ότι σε 4 ή 5 βαθμούς μπορεί να διαρθρωθεί μια σταδιοδρομία 35 χρόνων είναι είτε αυταπάτη, είτε συνειδητή επιλογή με στόχους αντίθετους από την ορθολογική λειτουργία της Διοίκησης. Δεν είναι δυνατό να φανταστεί κανείς τη διάρθρωση μιας σταδιοδρομίας σε λιγότερο από 10 βαθμούς χωρίς να κάνει εμφανείς παραχωρήσεις στην ισοπέδωση και το λαϊκισμό. Άλλωστε, και αν μελετήσει κανείς τα πλέον επιτυχημένα διοικητικά συστήματα, οδηγείται σε ανάλογο αριθμό βαθμίδων.

Η μεταβολή αυτή από μόνη της, βέβαια, δεν είναι σε θέση να δημιουργήσει σημαντικό αποτέλεσμα. Οποσδήποτε θα πρέπει να συνοδευτεί από τη σύνδεση του βαθμού με τα καθήκοντα και τις θέσεις ευθύνης καθώς και από τη σύνδεση της βαθμολογικής θέσης

με τις απολαβές του υπαλλήλου. Οι υψηλόβαθμοι υπάλληλοι πρέπει να είναι λίγο περισσότεροι από τις θέσεις ευθύνης και η προαγωγή να συνοδεύεται από μισθολογική αναβάθμιση ώστε να είναι επιθυμητή από όλους χωρίς να δημιουργεί υπόνοιες άτυπων μέσω εκμετάλλευσης της. Επιπλέον το όποιο βαθμολόγιο τελικά θεσπιστεί θα πρέπει να μείνει अपαράλλακτο για δεκαετίες.

Με άλλα λόγια θα πρέπει το ελληνικό κράτος να διαχειριστεί το προσωπικό του με τον αυτονόητο για όλες τις ανεπτυγμένες και τις περισσότερες από τις υπανάπτυκτες χώρες τρόπο: την διαρκή θεσμική κατοχύρωση ομαλά εξελισσόμενων σταδιοδρομιών που μέχρι του σημείου των υψηλότερων καθηκόντων και ευθυνών δεν επηρεάζονται από άλλους παράγοντες πέραν των προσόντων και της απόδοσης.

Το αξιολογικό σύστημα που περιγράφεται παραπάνω δεν πρέπει να γίνει αντιληπτό (μόνο) ως ηθικό αίτημα. Είναι η αποκλειστική οδός για την αποτελεσματική λειτουργία της Διοίκησης με το ότι θετικά επιλέγει τους ικανότερους και αποτελεσματικότερους.

Όσο το σχήμα παραμένει θεωρητικό αν δεν ληφθεί υπ' όψιν και το ποιά δομή θα εφήρμοζε τις κρίσεις για τις προαγωγές. Η σημερινή λειτουργία των υπηρεσιακών συμβουλίων αποτελεί μέρος του προβλήματος της πολιτικής προσωπικού. Τα υπηρεσιακά συμβούλια καλούνται να υπηρετήσουν δύο σκοπούς που μέχρι τώρα έχει αποδειχθεί σχεδόν αδύνατο να συνυπάρξουν: να προάγουν αξιολογικά τους υπαλλήλους αλλά και να δώσουν αξιόπιστους και έμπιστους συνεργάτες στην πολιτική ηγεσία. Είναι υποκρισία να θεωρεί κανείς ότι αυτές οι αποστολές μπορούν να συνδυασθούν αρμονικά, με δεδομένη την τρέχουσα σύνθεση των υπηρεσιακών συμβουλίων.

Η θεσμοθέτηση ριζικά διαφορετικής διάρθρωσης των υπηρεσιακών συμβουλίων θα βοηθούσε πολύ (π.χ. αν εισάγονταν κληρωτά και εξωυπηρεσιακά μέλη των οποίων δεν θα ήταν βέβαιος ο εμπρόθεσμος επηρεασμός τους) αλλά δεν θα έλυσε το πρόβλημα γιατί οι αιτίες δημιουργίας του είναι δομικές.

Ακολουθώντας σε γενικές γραμμές όσα προειπώθηκαν τα υπηρεσιακά συμβούλια, υπό οιαδήποτε σύνθεση, θα απαρτίζονται βέβαια από ανθρώπινα όντα και όχι άτεγκτες μηχανές, αλλά θα κρίνουν τακτικά, ομαλά εξελισσόμενες σταδιοδρομίες, δεσμευόμενα να εξετάζουν μόνο μη αμφισβητήσιμα στοιχεία, όπως τα πτυχία και η μετρώμενη και ποσοτικοποιήσιμη αποδοτικότητα. Η πληροφορική θα μπορούσε να βοηθήσει πολύ, μεσοπρόθεσμα.

Για «να λυθούν τα χέρια» στα υπηρεσιακά συμβούλια θα πρέπει να επιλυθεί θεσμικά το πρόβλημα της αντιφατικής αποστολής τους με την εφαρμογή δύο παράλληλων πολιτικών από τη Διοίκηση. Η πρώτη θα είναι η τακτική διενέργεια κρίσεων, με τα υπηρεσιακά κριτήρια που προαναφέρθηκαν, ώστε οι υπάλληλοι να κρίνονται μέχρι τις τελευταίες υψηλόβαθμες θέσεις του (πολύβαθμου) βαθμολογίου. Η δεύτερη θα είναι η πλέον υψηλόβαθμη θέση (των Γενικών Διευθυντών) να θεωρηθεί πολιτική και να καθορίζεται από την πολιτική ηγεσία που θα επέλεγε από το σύνολο των υπαλλήλων, από ένα βαθμό και πάνω.

Ο ρεαλισμός των ρυθμίσεων αυτών δεν πρέπει να τρομάζει κανέναν γιατί πάντοτε υπήρξε και θα υπάρχει πολιτικοποίηση των ανωτέρων θέσεων και θα ήταν επιτυχία αν αυτό περιοριζόταν στην τελική βαθμίδα (των Γενικών Διευθυντών). Άλλωστε η πολιτική ηγεσία έχει την πολιτειακή νομιμοποίηση να εφαρμόσει την πολιτική για την οποία εξελέγη και για να το πράξει τής είναι απαραίτητοι υπηρεσιακοί συνεργάτες.

Θα βοηθούσε πολύ επίσης αν στις αμέσως επόμενες υψηλόβαθμες θέσεις (Διευθυντές) επιλέγονταν λίγο περισσότεροι υπάλληλοι από τις υπάρχουσες ανάγκες. Έτσι θα υπήρχαν περισσότερες θέσεις για όσους αξίζουν να προαχθούν πέραν πολιτικής υποστήριξης ενώ και η πολιτική ηγεσία θα είχε μεγαλύτερη ευχέρια επιλογής προσώπων για όσες θεωρεί νευραλγικές Διευθύνσεις.

Σύνδεση μισθού με βαθμό (μικρής έκτασης) και με καθήκοντα (μεγάλης έκτασης)

Η αρχή πρέπει να είναι να αμοιβεται η βαθμολογική εξέλιξη σε κάποιο βαθμό αλλά να αμοιβεται σε ακόμη μεγαλύτερο η ενασχόληση με καθήκοντα που απαιτούν υπευθυνότητα, εξειδίκευση, αφοσίωση, χρόνο και έντονους ρυθμούς εργασίας.

Υπό την έννοια αυτή το μισθολόγιο θα πρέπει να έχει πολλές κατηγορίες ή να είναι εξατομικευμένο και όχι να βγαίνει ο μισθός ακολουθώντας ένα «τυφλοσούρτη» όπως γίνεται σήμερα.

Υπάρχουν (εν μέρει) υποδείγματα εντός Δημοσίου: π.χ. Υπουργείο Εθν. Άμυνας, Υπουργείο Εξωτερικών, ΔΕΗ κ.λπ.

Τελικές παρατηρήσεις - Συμπεράσματα

Οι προτάσεις που προηγήθηκαν εγείρουν πολλά νομικά θέματα που θα χρειαστούν επίλυση. Όπως σε κάθε μεγάλο σύστημα οι προεκτάσεις θα είναι πολύπλοκες και θα απαιτούν συντονισμένες νομοθετικές παρεμβάσεις. Όμως τα κανονιστικά κείμενα, όταν τεκμηριωθεί ότι θεσπίζουν αποτυχημένες επιλογές δεν μπορούν παρά να αλλάξουν. Αυτό γίνεται αναγκαστικά είτε εγκαίρως από τον σώφρονα και αποφασιστικό νομοθέτη είτε μετά από μεγάλη κοινωνική και οικονομική πίεση που ακολουθεί αναπόφευκτα.

Η συνήθης δικαιολογία που προβάλλεται για να μην εφαρμοσθούν μέτρα όπως αυτά που προαναφέρθηκαν είναι το σημαντικό οικονομικό κόστος. Όμως, η μέχρι τώρα πολιτική προσωπικού δημιουργεί πραγματικά τριτοκοσμικό αποτέλεσμα και χρειάζεται άμεση αποφασιστική αλλαγή και όχι μία ακόμη μεταρρύθμιση.

Όλοι συμφωνούν ότι η Διοίκηση είναι η κυρίως υπεύθυνη για την απορρόφηση των κοινοτικών πόρων και για την δημιουργία συνθηκών που θα υποβοηθήσουν την οικονομική ανάπτυξη. Όμως η Διοίκηση χωρίς σοβαρή πολιτική προσωπικού παραμένει ένα πλαδαρό και ανίκανο σύνολο, σε τελική ανάλυση αδηφάγο και σπάταλο λόγω αναποτελεσματικότητας. Με το δεδομένο αυτό η φαινομενικά πολυέξοδη αναμόρφωση της πολιτικής προσωπικού είναι μακροχρόνια η οικονομικότερη λύση.

Το τελικό συμπέρασμα είναι ότι υπάρχει άμεση ανάγκη ριζικής αναμόρφωσης της πολιτικής προσωπικού της Διοίκησης με κεντρικό πυρήνα ένα αληθινά νέο βαθμολόγιο σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν.

ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ (ΑμεΑ) ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

του Νικ. Αθ. Μπουσινάκου,

Στέλεχος Υπ. Απασχόλησης και Κοιν. Προστασίας,
Απόφοιτος ΙΕ' σειράς Ε.Σ.Δ.Δ

Εισαγωγή

Η εποχή μας έχει χαρακτηριστεί ως εποχή της γνώσης και της πληροφόρησης. Η πληροφορία, ως δομικό στοιχείο και πυρήνας της απόκτησης γνώσης περί τα πράγματα, τείνει να καταστεί ζωτική ανάγκη και απαραίτητος όρος για την διεκπεραίωση μιας ευρείας γκάμας δραστηριοτήτων, από την απλή ψυχαγωγία μέχρι τις πλέον σύνθετες οικονομικές συναλλαγές. Επιπλέον, νέοι επιστημονικοί κλάδοι (π.χ. Πληροφορική) προάγουν την έρευνα σε τεχνικό επίπεδο και τη συζήτηση για την γενικότερη έννοια και διαχείριση της πληροφορίας, αποτελώντας ουσιαστικά την πρωτοπορία του σύγχρονου τεχνικού πολιτισμού και δίνοντας τον τόνο και τις κατευθύνσεις της επιστημονικής αναζήτησης στην εποχή μας. Εν ολίγοις, δεν απέχει σημαντικά από την πραγματικότητα η άποψη ότι η πληροφορία είναι το «πραγματικό χρήμα» της εποχής μας και η εξασφάλιση πρόσβασης στην πληροφορία τείνει να μεταβληθεί σε «πυρετό του χρυσού» του 21ου αιώνα.

Η δυνατότητα πρόσβασης στις πηγές πληροφόρησης και της εξασφάλισης ενός μηχανισμού αξιολόγησης και φιλτραρίσματος των πραγματικά χρήσιμων πληροφοριών είναι το μεγάλο ζητούμενο για τον σύγχρονο κοινωνικά ενεργό άνθρωπο. Ο αποκλεισμός από αυτές τις πηγές αποτελεί πρωτογενή αιτία ευρύτερου κοινωνικού αποκλεισμού του ατόμου και αδυναμίας ισότιμης συμμετοχής του στο κοινωνικό γίνεσθαι. Από την άλλη πλευρά, η πρόσβαση στην πληροφορία εξαρτάται από τις εν γένει κοινωνικοοικονομικές συνθήκες του περιβάλλοντος αλλά και από ψυχοσωματικές παραμέτρους του ίδιου του ατόμου. Τελικά, η σχέση αδυναμίας πρόσβασης στην πληροφόρηση και κοινωνικού αποκλεισμού περιγράφεται μάλλον ως ένας «φαύλος κύκλος» αφού και τα δύο αυτά φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας αποτελούν ταυτόχρονα αίτιο και αποτέλεσμα αλληλοτροφοδοτώντας το ένα το άλλο.

Η συνολική διερεύνηση της σχέσης κοινωνικού αποκλεισμού-πρόσβασης στην πληροφόρηση ξεφεύγει από το αντικείμενο του παρόντος άρθρου. Το ενδιαφέρον θα εστιαστεί ειδικά στη συμβολή του Διαδικτύου στην κοινωνική ένταξη των Ατόμων με Ανικανότητες (ΑμεΑ). Αφενός, το Διαδίκτυο αποτελεί στις μέρες μας σημαντικότερη πηγή πληροφόρησης και το κατ' εξοχήν πεδίο συμμετοχής στην «κοινωνία της πληροφορίας» και αφ' ετέρου τα ΑμεΑ συνιστούν μια σημαντική και πολυάριθμη κοινωνική ομάδα που ισορροπεί στα όρια του κοινωνικού αποκλεισμού.

Το θέμα μπορεί να διατυπωθεί με την μορφή τριών βασικών ερωτημάτων:

- α) Σε ποιο βαθμό, η διευκόλυνση της πρόσβασης των ΑμεΑ στις τεχνολογίες πληροφορικής και ειδικά στο Διαδίκτυο μπορεί να αποτελέσει σημαντική συμβολή στην διαδικασία κοινωνικής ένταξης και ισότιμης συμμετοχής τους στην κοινωνική ζωή;

- β) ποιιά είναι τα υφιστάμενα εργαλεία και μέθοδοι που μπορούν να διευκολύνουν την επίλυση του προβλήματος της προσβασιμότητας; και
- γ) ποιές είναι απαραίτητες διαδικασίες και ενέργειες από διοικητικής πλευράς ώστε να καταστεί το Διαδίκτυο προσβάσιμο στα συγκεκριμένα άτομα;

Στο παρόν άρθρο, θα εστιάσουμε κυρίως στο τρίτο ερώτημα, με το σκεπτικό ότι τα συμπεράσματα της έρευνας μας θα μπορούσαν να αποτελέσουν ταυτόχρονα έναυσμα και βοήθημα για κάθε υπεύθυνο και «ευαίσθητο» δημόσιο λειτουργό, που μπορεί να συμβάλλει στην βελτίωση της πρόσβασης των ΑμεΑ στο Διαδίκτυο.

Η Προσβασιμότητα ως όρος κοινωνικής ένταξης των ΑμεΑ

Η προσβασιμότητα αποτελεί ίσως το πιο σημαντικό από αυτά τα ζητούμενα και τον πλέον κρίσιμο παράγοντα επιτυχίας της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Με την ευρεία έννοια, ορίζεται ως το δικαίωμα κάθε πολίτη να αποκτά και να διατηρεί πρόσβαση στις διαθέσιμες στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο πηγές πληροφοριών και δυνατότητες διαπροσωπικής επικοινωνίας, ανεξάρτητα από το περιβάλλον χρήσης στο οποίο βρίσκεται. Υπ' αυτή την έννοια, υπερβαίνει τα στενά τεχνικά πλαίσια και άπτεται της συζήτησης για τα αστικά δικαιώματα του σύγχρονου πολίτη.

Η προσβασιμότητα του Διαδικτύου αφορά κατ' αρχάς την προσβασιμότητα του περιεχομένου του (*Web content accessibility*). Καθένας, ανεξάρτητα από πιθανές ανικανότητες ή αναπηρίες και σε οποιοδήποτε περιβάλλον χρήσης θα πρέπει να μπορεί να προσλάβει, κατανοήσει, περιηγηθεί και αλληλεπιδράσει με το περιεχόμενο αυτό.¹

Σε δεύτερο επίπεδο, η προσβασιμότητα αφορά τα εργαλεία με τα οποία ο χρήστης αποκτά πρόσβαση στο περιεχόμενο των δικτυακών τόπων. Οι διαδικτυακοί φυλλομετρητές (*web browsers*), τα εργαλεία αναπαραγωγής πολυμέσων (*media players*) και οι υπόλοιπες εφαρμογές που απαιτούνται για την περιήγηση στο Διαδίκτυο πρέπει να μπορούν να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά και αποδοτικά από όλους και συνεπώς και από τα ΑμεΑ. Τέλος, με μια ευρύτερη έννοια περιλαμβάνει επίσης τα εργαλεία δημιουργίας διαδικτυακού περιεχομένου και τεχνολογιών. Η προσβασιμότητα εδώ έγκειται αφενός στην δυνατότητα αυτών των εργαλείων να δημιουργούν προσβάσιμο περιεχόμενο και τεχνολογίες φιλικές προς τα ΑμεΑ και αφετέρου στην δυνατότητα ισότιμης χρησιμοποίησής τους από τα ίδια τα ΑμεΑ.

Ειδικά για τα ΑμεΑ, μια πολύ σημαντική και αριθμητικά ομάδα συνανθρώπων μας,² η προσβασιμότητα του Διαδικτύου προσλαμβάνει συνεχώς μεγαλύτερη σημασία. Είναι προφανές ότι αν επιθυμούμε την ισότιμη συμμετοχή τους στα πεδία κοινωνικής δράσης που προαναφέρθηκαν πρέπει να διερευνήσουμε του τρόπους με τους οποίους θα αρθούν τα εμπόδια που προκύπτουν από την αλληλεπίδραση των δεδομένων ανικανοτήτων και του μη κατάλληλα προσαρμοσμένου περιεχομένου των δικτυακών τόπων. Το ζήτημα τίθεται σε δύο επίπεδα:

- α) της πολιτικής ισότητας και της εξασφάλισης των αστικών δικαιωμάτων των ΑμεΑ. Το θέμα της σχεδίασης και κατασκευής προσβάσιμων ιστοσελίδων (και

¹Περισσότερα για την έννοια της προσβασιμότητας ως προς τις τρεις βασικές συνιστώσες, βλ. <http://www.w3.org/WAI/Resources/>

²Ο αριθμός των Ατόμων με Ανικανότητες στα Κράτη-Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπολογίζεται σε 37 εκατομμύρια, δηλαδή περίπου το 10% του συνολικού πληθυσμού.

πολύ περισσότερο δημόσιου χαρακτήρα) σχετίζεται άμεσα με τον σεβασμό κατοχυρωμένων δικαιωμάτων. Όπως θα δούμε παρακάτω μάλιστα, τα δικαιώματα αυτά έχουν εξειδικευθεί σε πολλές κρατικές έννομες τάξεις και σε διεθνή νομικά κείμενα αρχών προσδίδοντας μεγαλύτερο κύρος και νομική θεμελίωση στην προσπάθεια για την εξασφάλιση της προσβασιμότητας του Διαδικτύου.³

β) της υποστήριξης της διαδικασίας κοινωνικής ένταξης των ΑμεΑ. Το Διαδίκτυο μπορεί να αποτελέσει υποκατάστατο για πολλές ανθρώπινες λειτουργίες που, λόγω του προβλήματος που αντιμετωπίζουν τα άτομα αυτά, δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν στον «πραγματικό» κόσμο. Ο εικονικός διαδικτυακός κόσμος μπορεί να αποτελέσει τον χώρο στον οποίο τα ΑμεΑ θα μπορέσουν να συμμετέχουν σε ανταλλαγή ιδεών και απόψεων χωρίς να εμποδίζονται από τυχόν ανικανότητα (π.χ. κώφωση) να πράξουν κάτι τέτοιο στον φυσικό κόσμο, θα αποκτήσουν πρόσβαση σε πηγές πληροφοριών (βιβλιοθήκες, πανεπιστήμια, κ.α.) και σε γνώση μη προσβάσιμη υπό άλλες συνθήκες, θα επικοινωνήσουν αποτελεσματικά με άλλους ανθρώπους, θα πραγματοποιήσουν οικονομικές συναλλαγές που πιθανόν θα ήταν δύσκολο να πραγματοποιηθούν στο φυσικό περιβάλλον και γενικότερα θα βρουν ανοικτά κανάλια συμμετοχής στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Είναι προφανές ότι αν παρομοιώσουμε την ανικανότητα με ένα κλειστό δωμάτιο, για τα ΑμεΑ, το Διαδίκτυο, ως «παράθυρο στον κόσμο», αποκτά σήμερα ζωτική σημασία.

Η επίδραση του προβλήματος της γήρανσης

Οι ηλικιωμένοι είναι μια σημαντική κατηγορία ανθρώπων που παρουσιάζουν χαρακτηριστικά παρόμοια με εκείνα των ΑμεΑ. Το πρόβλημα αναμένεται να οξυνθεί καθώς, ειδικά σε ευρωπαϊκό επίπεδο, υπάρχει μακροχρόνια τάση γήρανσης του πληθυσμού, η οποία αναμένεται να οξυνθεί τις επόμενες δεκαετίες.⁴ Κι ενώ για τους σημερινούς ηλικιωμένους οι οποίοι δεν είχαν ποτέ σημαντική επαφή με την τεχνολογία του Διαδικτύου, τα προβλήματα προσβασιμότητας δεν έχουν σημαντική βαρύτητα, δεν μπορούμε να ισχυριστούμε κάτι παρόμοιο για τις αυριανές «στρατιές» ψηφιακά εγγράμματων ηλικιωμένων. Το πρόβλημα της γήρανσης είναι συνεπώς ένας επιπλέον παράγοντας που επιβάλλει την έγκαιρη και διεξοδική ενασχόληση με το θέμα της προσβασιμότητας του περιεχομένου του Παγκόσμιου Ιστού.

Πρότυπα-Κατευθυντήριες Γραμμές:

η δυνατότητα αξιοποίησης της τεχνολογίας από τη Διοίκηση

Η καθιέρωση προτύπων και κατευθυντήριων γραμμών είναι ένα σημαντικό και αποτελεσματικό εργαλείο διάδοσης της ιδέας της προσβασιμότητας. Η αποτελεσματικότητα τους συναρτάται με τον βαθμό που θα λειτουργήσουν ως οιονεί νομοθετική ρύθμιση και θα δεσμεύσουν τους ενδιαφερόμενους (στην περίπτωση της προσβασιμότητας του Διαδικτύου τους σχεδιαστές ιστοσελίδων). Είναι εύλογο να συμπεράνει κανείς ότι το

³ Βλ. και Σύνταγμα της Ελλάδας, άρθρο 21 παρ.6

⁴ Για το πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού βλ. Δενδρινός, Ι., Νεράτζης, Γ., Πλατανάκη, Μ., Λασκαρίδου, Σ., «Γήρανση του Πληθυσμού: Προβλήματα, Προοπτικές και λύσεις. Η ελληνική Περίπτωση», σ.σ. 16-21, Σεμιναριακή εργασία στην Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης, Αθήνα, 2003.

Κράτος, είτε ως νομοθέτης είτε ως διοικητικός μηχανισμός, διαθέτει τις μεγαλύτερες δυνατότητες παρέμβασης και ρύθμισης του θέματος. Από την άλλη πλευρά βέβαια, παρουσιάζει εγγενείς αδυναμίες και περιορισμούς (γραφειοκρατία, ελλιπής τεχνολογική υποδομή ή κατάλληλη στελέχωση, φαινόμενα διοικητικής αδράνειας, έλλειψη μακροπρόθεσμου σχεδιασμού κ.ά.), οι οποίοι καθιστούν δύσκολη την ουσιαστική παρέμβαση της Διοίκησης τουλάχιστον όσον αφορά την καθιέρωση και τον έλεγχο εφαρμογής αυστηρά δεσμευτικών προτύπων. Στην παρούσα φάση, αυτό τον ρόλο φαίνεται να διαδραματίζουν σε σημαντικό βαθμό, κυρίως διεθνείς επιστημονικές ή επιχειρηματικές ενώσεις. Από την άλλη πλευρά, κράτη με αρκετά αποτελεσματικό διοικητικό μηχανισμό (π.χ. ΗΠΑ) επιχειρήσαν νομοθετική ρύθμιση του θέματος επιδιώκοντας τον άμεσο έλεγχο.

Οι Κατευθυντήριες Γραμμές Για την Προσβασιμότητα του Περιεχομένου του Παγκόσμιου Ιστού (Web Content Accessibility Guidelines-WCAG)

Η σημαντικότερη ιδιωτική πρωτοβουλία σε διεθνές επίπεδο είναι αναμφισβήτητα η Πρωτοβουλία για την Προσβασιμότητα του Διαδικτύου (Web Accessibility Initiative-WAI), η οποία αποτελεί έναν από τους 4 Τομείς δράσεων του WorldWideWeb Consortium(W3C).⁵ Το W3C είναι μια διεθνής κοινοπραξία⁶ πάνω από 359 ερευνητικών ινστιτούτων, δημόσιων οργανισμών και επιχειρήσεων, με βασικό σκοπό την δημιουργία των προϋποθέσεων που θα εξασφαλίσουν την πλήρη ανάπτυξη του δυναμικού του Παγκόσμιου Ιστού, θα προωθήσουν την διαλειτουργικότητα και οικουμενικότητά του. Ιδρύθηκε και διευθύνεται από τον άνθρωπο που επινόησε τον Παγκόσμιο Ιστό, τον Tim Berners Lee και διαθέτει σήμερα εθνικά σημεία επαφής σε 14 κράτη.⁷

Η διατύπωση κατευθυντήριων γραμμών σχετικά με την προσβασιμότητα του περιεχομένου του Διαδικτύου⁸ αποτελεί βασικό εργαλείο πολιτικής για τους υπεύθυνους του W3C. Η αρχική έκδοση τους⁹ (Web Content Accessibility Guidelines 1.0) διατυπώθηκε με σχετική Οδηγία του W3C (5 Μαΐου 1999) και περιείχε οδηγίες σχετικά με την κατασκευή προσβάσιμων δικτυακών ιστοτόπων. Οι 14 κατευθυντήριες γραμμές (Guidelines) αναλύονται σε πιο συγκεκριμένα τεχνικά σημεία ελέγχου (Checkpoints), τα οποία κατατάσσονται ανάλογα με το βαθμό προτεραιότητάς τους σε τρεις βαθμίδες. Ανάλογα με τον βαθμό που κάθε ιστότοπος ικανοποιεί τα σημεία ελέγχου, πιστοποιείται ως προς την προσβασιμότητά του και μπορεί να φέρει το διακριτικό σήμα πιστοποίησης που χορηγείται από το W3C.

⁵Οι υπόλοιποι Τομείς Πρωτοβουλιών του W3C αφορούν την Διαδραστικότητα (Interaction), την Αρχιτεκτονική (Architecture) του Διαδικτύου και την Σχέση Τεχνολογίας και Κοινωνίας (Technology and Society).

⁶Το W3C διευθύνεται από κοινού από το MIT Laboratory for Computer Science (MIT LCS) στις ΗΠΑ, το European Research Consortium for Informatics and Mathematics (ERCIM) στη Γαλλία, και το Keio University στην Ιαπωνία.

⁷Το Ελληνικό Γραφείο του W3C βρίσκεται στο Ινστιτούτο Πληροφορικής του ΙΤΕ, στο Ηράκλειο Κρήτης, βλ. www.w3c.gr

⁸Πρέπει εδώ να τονιστεί το γεγονός ότι η WAI περιλαμβάνει επίσης Κατευθυντήριες Γραμμές για την κατασκευή λογισμικού που θα παράγει προσβάσιμες ιστοσελίδες (ATAG 1.0), για την κατασκευή προσβάσιμων φυλλομετρητών (UAAG 1.0) και για την κατασκευή προσβάσιμων εφαρμογών XML (XAG).

⁹Πρόσφατα (30.7.2004) δημοσιεύτηκε προσχέδιο της δεύτερης έκδοσης (WCAG 2.0) το οποίο έχει τεθεί σε δημόσιο διάλογο. Μέχρι την οριστική επικύρωση του παραμένει μόνη ισχύουσα η αρχική έκδοση. Από μια πρώτη εκτίμηση, οι όποιες αλλαγές αφορούν περισσότερο την δομή ή την ορολογία (π.χ. αλλαγή του όρου checkpoint με τον όρο success criterion) και λιγότερο το περιεχόμενο των Κατευθυντήριων γραμμών. Σε συζήτηση βρίσκεται επίσης το θέμα της μετάβασης από την πρώτη έκδοση στη δεύτερη όσον αφορά τα προβλήματα που μπορούν να προκύψουν για τα ήδη πιστοποιημένα sites.

Η απήχηση των Κατευθυντήριων Γραμμών για την Προσβασιμότητα του διαδικτυακού περιεχομένου υπήρξε πολύ μεγάλη. Ουσιαστικά, για πρώτη φορά κωδικοποιήθηκαν σε ένα κείμενο οι βασικές αρχές και τέθηκαν τα πρότυπα για την κατασκευή προσβάσιμων ιστοσελίδων. Η πολύ σημαντική υποστήριξη που διέθετε το W3C αλλά και η πολύ επιτυχημένη και αποδοτική στρατηγική του για την προώθηση του θέματος της προσβασιμότητας συνέτεινε στην καθιέρωση των Κατευθυντήριων Γραμμών ως σημείο αναφοράς σε παγκόσμιο επίπεδο. Ειδικά σε χώρες όπου δεν υφίσταται επίσημη κατοχύρωση ως προς την προσβασιμότητα μέσω νομοθετικής ρύθμισης, η καταφυγή στα Πρότυπα που θέτει η WAI είναι η πλέον ενδεδειγμένη λύση. Από την άλλη πλευρά, διαφαίνεται μια τάση ενσωμάτωσης των WCAG σε εθνικές νομοθεσίες κρατών, όπως μαρτυρά και η προτροπή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς τα Κράτη-Μέλη της για υιοθέτηση των Κατευθυντήριων Γραμμών τουλάχιστον ως προς τις δημόσιες ιστοθέσεις.¹⁰

Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η Ευρωπαϊκή Ένωση¹¹ φαίνεται ότι αποτελεί αυτή τη στιγμή τον κυριότερο μοχλό πίεσης για την προσαρμογή τουλάχιστον των δημόσιων ιστοτόπων στα Διεθνή Πρότυπα Προσβασιμότητας. Η παρέμβαση της μέσω της πρωτοβουλίας eEurope υπήρξε καθοριστική, ειδικά για τα Κράτη-Μέλη που δεν είχαν προηγούμενη εθνική πολιτική για το θέμα. Σημαντική ώθηση γενικότερα στα θέματα που αφορούν τα ΑμεΑ δόθηκε και με αφορμή την ανακήρυξη του 2003 ως Ευρωπαϊκού Έτους για τα ΑμεΑ. Πάντως, πρέπει να παρατηρήσουμε ότι η όλη διαδικασία ποτέ δεν απέκτησε αυστηρά δεσμευτικό χαρακτήρα και παρέμεινε στα πλαίσια Ανακοινώσεων και Συστάσεων της Επιτροπής, αφήνοντας στα Κράτη-Μέλη διακριτική ευχέρεια δράσης.¹² Η μέθοδος της Ευρωπαϊκής Ένωσης βασίστηκε περισσότερο σε εργαλεία όπως η διάδοση και ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών, η συγκριτική αξιολόγηση μεταξύ των Κ-Μ και ο συντονισμός των πολιτικών, και, λιγότερο σε μέτρα πολιτικής και άμεσες νομοθετικές ρυθμίσεις.

Η κατάσταση στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, παρά το γεγονός ότι προβλέψεις για λήψη μέτρων εξασφάλισης της προσβασιμότητας υπάρχουν στο αναθεωρημένο Σύνταγμα,¹³ δεν μπορεί να υποστηριχθεί η άποψη ότι έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος σε επίπεδο θεσμικών μέτρων. Οι συνταγματικές ρυθμίσεις δεν δημιουργούν υποχρέωση του κοινού νομοθέτη αλλά αποτελούν προτροπή για λήψη μέτρων, άρα δεν δημιουργούν αγωγήματα των ΑμεΑ.

¹⁰Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής (COM 2001,529 τελικό/25.9.2001) «e-Europe 2002: Προσβασιμότητα στις δημόσιες ιστοθέσεις και στο περιεχόμενό τους».

¹¹Η μέριμνα της Ευρωπαϊκής ένωσης για τα ΑμεΑ αποτυπώνεται και στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου αναφέρεται ότι «η Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες και των ηλικιωμένων προσώπων να επωφελούνται μέτρων αυτονομίας, ανεξαρτησίας και ανεμπόδιστης συμμετοχής σε όλες τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές δραστηριότητες».

¹²Για μια συνολική επισκόπηση της υφιστάμενης νομοθεσίας που σχετίζεται με την προσβασιμότητα βλ. http://europa.eu.int/information_society/topics/citizens/accessibility/regulation/eaccess2002_legis_review_report/index_en.htm

¹³Άρθρα 5Α§2 «περί ισότιμης συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας» και 21§.6 «περί λήψης μέτρων για την συμμετοχή των ΑμεΑ στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή».

Χωρίς «αυστηρή» νομική κατοχύρωση, οι όποιες πρωτοβουλίες προώθησης της προσβασιμότητας πραγματοποιήθηκαν σε σημαντικό βαθμό στα πλαίσια της υλοποίησης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και σε εκτέλεση αντίστοιχων πρωτοβουλιών που ανέλαβε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι όποιες δράσεις περιορίζονται στην ενημέρωση και εκπαίδευση, την προώθηση της συζήτησης μέσω της δημιουργίας σχετικών φόρουμ ανταλλαγής απόψεων και διάδοσης των ερευνητικών αποτελεσμάτων, και ουσιαστικά συνιστούν απλώς προσπάθεια για την τυπική προσαρμογή στα κελεύσματα των Ανακοινώσεων της Επιτροπής και των Ψηφισμάτων του Συμβουλίου. Είναι χαρακτηριστικό ότι το ζήτημα της προσβασιμότητας δεν καλύπτεται καν από κάποιο ξεχωριστό Μέτρο του Ε.Π «Κοινωνία της Πληροφορίας», αφού δεν θεωρήθηκε σημαντικός παράγοντας καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού που θα μπορούσε να επιφέρει η άνιση συμμετοχή κοινωνικών ομάδων στην Κοινωνία της Πληροφορίας.

Η προσβασιμότητα των δημόσιων ιστότοπων

Στην Ελλάδα, ο μόνος δημόσιος ιστότοπος που διαθέτει κάποιου είδους πιστοποίηση από το W3C είναι αυτός της Βουλής των Ελλήνων (www.parliament.gr). Από μια αρκετά ενδελεχή «περιδιάβαση» μας στα δημόσιες τοποθεσίες ιστού, αλλά και σύμφωνα με τις πληροφορίες που συγκεντρώσαμε δεν υφίστανται άλλες περιπτώσεις πιστοποιημένων προσβάσιμων ιστότοπων.¹⁴ Πέραν του τυπικού θέματος της πιστοποίησης, απουσιάζουν στοιχειώδεις προδιαγραφές προσβασιμότητας (π.χ. δυνατότητα μεγέθυνσης χαρακτήρων, υποτιτλισμός εικόνων και συμβόλων κ.ά.). Είναι φανερό ότι κατά τον σχεδιασμό των ελληνικών δημόσιων ιστότοπων δεν λήφθηκε σχεδόν καμία μέριμνα για το θέμα της προσβασιμότητας, παρά το γεγονός στις περισσότερες περιπτώσεις ο σχεδιασμός (ή επανασχεδιασμός) αυτός πραγματοποιήθηκε την τελευταία πενταετία, όταν δηλαδή σε ευρωπαϊκό επίπεδο το θέμα της προσβασιμότητας αποτέλεσε σημαντικό θέμα συζήτησης.

Η κατάσταση δεν διαφέρει σημαντικά στον ιδιωτικό τομέα. Η μικρή διάδοση του ηλεκτρονικού εμπορίου στην Ελλάδα και η έλλειψη ανταγωνισμού στον χώρο αυτό έχει ως αποτέλεσμα την «αδιαφορία» των επιχειρήσεων να προσελκύσουν κομμάτια της αγοράς, όπως η κοινότητα των ΑμεΑ, για τα οποία απαιτείται περαιτέρω προσπάθεια και κόστος με αμφίβολα οικονομικά οφέλη. Έτσι, οι περισσότερες ελληνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο Διαδίκτυο αρκούνται στην επαφή τους με τον «μέσο» χρήστη, αδιαφορώντας για την προσέλκυση περισσότερο «ιδιαίτερων» κοινωνικών ομάδων.

Το θέμα της προσβασιμότητας του Διαδικτύου δε φαίνεται ωστόσο να απασχολεί στο δέοντα βαθμό και την ίδια την κοινότητα των ΑμεΑ, παρά το γεγονός ότι η παρουσία οργανώσεων ΑμεΑ στο Διαδίκτυο είναι σημαντική. Σημαντική πηγή πληροφόρησης και ανταλλαγής απόψεων για τα ΑμεΑ είναι το ψηφιακό περιοδικό www.disabled.gr, αλλά και οι ιστότοποι ενώσεων ΑμεΑ¹⁵. Ωστόσο, η πρόσβαση των ΑμεΑ στο Διαδίκτυο δεν βρίσκεται στην πρώτη «σειρά» αιτημάτων, όπου κυριαρχούν θέματα οικονομικών παροχών, διευκόλυνσης φυσικής πρόσβασης κ.ά. Ίσως, ωστόσο, θα έπρεπε το ενδιαφέρον των ΑμεΑ να εστιαστεί ακριβώς στην ανάπτυξη και διάδοση τέτοιων τεχνολογιών και εφαρμογών, οι οποίες θα μπορούσαν να αποτελέσουν υποκατάστατο της μειωμένης προσπελασιμότητας του δομημένου περιβάλλοντος στην χώρα μας.

¹⁴«Φωτεινή» εξαίρεση αποτελεί ο ιστότοπος του Κ.Ε.Α.Τ. (Κέντρου Αποκατάστασης και Εκπαίδευσης Τυφλών), ο ιστότοπος του οποίου είναι πιστοποιημένος τόσο από το W3C όσο και από το ειδικό λογισμικό Bobby, (βλ. <http://www.keat.gr>).

¹⁵Κυριότερες Ενώσεις ΑμεΑ: Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες <http://www.esaea.gr>, Πανελλήνιος Σύνδεσμος Τυφλών <http://www.pst.gr>, Πανελλήνιος Σύνδεσμος Παραπληγικών και Κινητικά Ανάπηρων <http://www.pasipka.gr>

Έρευνα πεδίου-Οι απόψεις των στελεχών Πληροφορικής του Δημοσίου Τομέα για την προσαρμοστικότητα των δημόσιων ιστότοπων

Ταυτότητα της έρευνας

Σκοπός της έρευνας είναι η διερεύνηση των απόψεων-εκτιμήσεων των στελεχών Πληροφορικής του Δημοσίου Τομέα για την υφιστάμενη κατάσταση, τις προοπτικές και τις απαραίτητες δράσεις της Διοίκησης στο θέμα της προσαρμοστικότητας. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε το διάστημα μεταξύ 1ης Αυγούστου και 15ης Σεπτεμβρίου 2004. Το δείγμα αποτέλεσαν 14 στελέχη του "στενού" και ευρύτερου Δημοσίου Τομέα. Πρέπει να τονίσουμε ότι καταβλήθηκε προσπάθεια για μεγαλύτερη συμμετοχή στην έρευνα (απεστάλησαν περί τα 30 ερωτηματολόγια), ώστε το δείγμα να είναι περισσότερο αντιπροσωπευτικό, όμως δεν υπήρξε η αναμενόμενη ανταπόκριση.¹⁶ Η έρευνα έγινε με την μέθοδο της συμπλήρωσης ερωτηματολογίου, το οποίο περιελάμβανε 29 ερωτήσεις κλειστού και ανοικτού τύπου. Σε ορισμένες ερωτήσεις ζητήθηκε η δικαιολόγηση της επιλογής του ερωτώμενου, ή η διατύπωση επιπρόσθετων απαντήσεων, ενώ σε μία περίπτωση ζητήθηκε η αξιολόγηση με βάση βαθμολογική κλίμακα (1-10). Η επεξεργασία των απαντήσεων και η δημιουργία των γραφημάτων έγινε με την χρήση του στατιστικού πακέτου SPSS 11.0.

Βασικά συμπεράσματα της έρευνας:

<p>Η Δημόσια Διοίκηση διαθέτει ικανοποιητικό υπόβαθρο (διοικητικές δομές, ανθρώπινο δυναμικό, τεχνογνωσία και εμπειρία) όσον αφορά την ενασχόληση με θέματα Διαδικτύου.</p>	<p>Το ζήτημα της προσαρμοστικότητας των δημόσιων ιστότοπων "αγγίζει" το σύνολο των Δημόσιων Φορέων της χώρας μας και πρέπει να αντιμετωπιστεί συνολικά.</p>
<p>Το ενδιαφέρον για θέματα προσαρμοστικότητας υπήρξε περιορισμένο τόσο κατά τον αρχικό σχεδιασμό των δημόσιων ιστότοπων, όσο και στην συνέχεια.</p>	<p>Σημαντικότερες αιτίες για το χαμηλό επίπεδο προσαρμοστικότητας θεωρούνται η έλλειψη ευαισθητοποίησης, ενημέρωσης και εκπαίδευσης των στελεχών Πληροφορικής και η απουσία επαρκούς θεσμικού πλαισίου.</p>
<p>Η αναγνώριση των αιτιών υποδεικνύει και τους τρόπους για την προώθηση του θέματος της προσαρμοστικότητας. Η ανάληψη πρωτοβουλιών για την εκπαίδευση των στελεχών Πληροφορικής και η θέσπιση νομοθετικών ρυθμίσεων που να θέτουν ένα δεσμευτικό χρονοδιάγραμμα για την προσαρμογή των δημόσιων ιστότοπων θα πρέπει να αποτελέσουν τους δύο κύριους άξονες μιας πολιτικής για την προσαρμοστικότητα των δημόσιων ιστότοπων.</p>	<p>Ο ρόλος της Διοίκησης είναι σημαντικός όχι μόνο σε ότι αφορά την προσαρμογή των δημόσιων ιστότοπων αλλά και ευρύτερα για την διάδοση και διάχυση της έννοιας προσαρμοστικότητας στο σύνολο των συμμετεχόντων στο νέο "ψηφιακό" κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον.</p>

Προτάσεις για μια δομημένη και αποτελεσματική διαδικασία διοικητικής παρέμβασης

Με βάση την προηγούμενη ανάλυση και αξιοποιώντας τα συμπεράσματα της έρευνας πεδίου, επιχειρούμε να σκιαγραφήσουμε μια προτεινόμενη διαδικασία παρέμβασης της Διοίκησης στο θέμα της προσαρμοστικότητας των δημόσιων ιστότοπων θα διακρίναμε τα εξής στάδια-φάσεις:

¹⁶ Σημαντικές αιτίες για την μικρή ανταπόκριση θα πρέπει να θεωρηθούν α) η χρονική στιγμή πραγματοποίησης της έρευνας (περίοδος καλοκαιρινών αδειών, διεξαγωγή Ολυμπιακών Αγώνων), β) ο χρονικός περιορισμός που προκύπτει από το γεγονός ότι η εργασία έπρεπε να ολοκληρωθεί έως 30/9/2004 και γ) η γενικότερη απροθυμία αριθμού διοικητικών στελεχών να συμμετέχει σε παρόμοιες ερευνητικές προσπάθειες.

Σε κεντρικό επίπεδο:

α) Διεξαγωγή ευρείας ενημερωτικής και επιμορφωτικής εκστρατείας για την ευαισθητοποίηση της κοινότητας των ΑμεΑ. Συνεργασία με τις οργανώσεις ΑμεΑ για την διερεύνηση και καταγραφή των αναγκών και των δυσκολιών προσβασιμότητας. Ανάδειξη της σημασίας της πρόσβασης στο Διαδίκτυο για την κοινωνική ένταξη των ΑμεΑ. Πραγματοποίηση επιμορφωτικών σεμιναρίων (σε συνεργασία με τις ενώσεις ΑμεΑ) για την εξοικείωση των ΑμεΑ με τις νέες τεχνολογίες.

β) Γενική ενημέρωση των στελεχών Πληροφορικής του Δημόσιου Τομέα. Σε αυτή την αρχική φάση, θα πρέπει να οργανωθεί σε οριζόντιο επίπεδο (δηλαδή στο σύνολο του Δημοσίου Τομέα) μια ενημερωτική εκστρατεία σχετικά με το ζήτημα της προσβασιμότητας των δημόσιων ιστότοπων, την σημασία και τις βασικές τεχνολογικές πτυχές του. Σκοπός αυτής της δράσης θα είναι η μέγιστη δυνατή ευαισθητοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού.

γ) Διαμόρφωση ενός Εθνικού Προτύπου για την Προσβασιμότητα. Σε συνεργασία με την επιστημονική κοινότητα και τις οργανώσεις των ΑμεΑ θα πρέπει να διαμορφωθεί ένα σύνολο προδιαγραφών που θα εξασφαλίζουν το ελάχιστο επίπεδο προσβασιμότητας των ιστότοπων. Αυτή η διαδικασία προτυποποίησης δεν θα γίνει φυσικά εκ του μηδενός, αλλά θα βασιστεί στα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα (Κατευθυντήριες Γραμμές) και την υφιστάμενη τεχνολογία. Παράλληλα θα μπορούσε να αφορά όχι μόνο το περιεχόμενο του Παγκοσμίου Ιστού, αλλά το ευρύτερο σύνολο του υλικού εξοπλισμού και του λογισμικού που σχετίζεται με την πρόσβαση στο Διαδίκτυο.

δ) Θέσπιση νομοθετικών ρυθμίσεων για την υποχρεωτική προσαρμογή των δημόσιων ιστότοπων με το Εθνικό Πρότυπο Προσβασιμότητας. Οι ρυθμίσεις αυτές θα προβλέπουν συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα για την πλήρη προσαρμογή. Επίσης θα κατανέμουν αρμοδιότητες και ρόλους, και θα προβλέπουν διαδικασία ελέγχου και κυρώσεων για τη μη τήρηση του Προτύπου.

ε) Ίδρυση Ειδικής Υπηρεσίας για την Προσβασιμότητα (υπαγόμενης στο Υπουργείο Ανάπτυξης) με αρμοδιότητα την τακτική παρακολούθηση της προσβασιμότητας των δημόσιων ιστότοπων, τον συντονισμό των αρμόδιων μονάδων Πληροφορικής, την διάχυση των νέων τεχνολογικών επιτευγμάτων στο σύνολο του Δημόσιου Τομέα.

Σε επίπεδο Δημόσιας Υπηρεσίας:

α) Συγκρότηση Ομάδας Εργασίας που θα έχει την ευθύνη για την διαδικασία ανασχεδιασμού του/των ιστότοπου/ων του Φορέα,

β) αξιολόγηση της κατάστασης του/των ιστότοπων ως προς την προσβασιμότητα. Επίσης σε αυτή τη φάση θα πρέπει να γίνει εκτίμηση της επάρκειας του ανθρώπινου δυναμικού και της τεχνολογικής υποδομής του Φορέα,

γ) καθορισμός στόχων και πολιτικής. Θα πρέπει να αποφασισθεί το επιδιωκόμενο επίπεδο προσβασιμότητας, αφού ληφθεί υπόψη η δέσμευση που θα προκύπτει από το Εθνικό πρότυπο Προσβασιμότητας. Επίσης θα καθοριστεί το χρονοδιάγραμμα των κατοπιών ενεργειών,

δ) επιλογή των κατάλληλων εργαλείων υλικού εξοπλισμού και λογισμικού αλλά και της μεθόδου για τον επανασχεδιασμό του ιστότοπου,

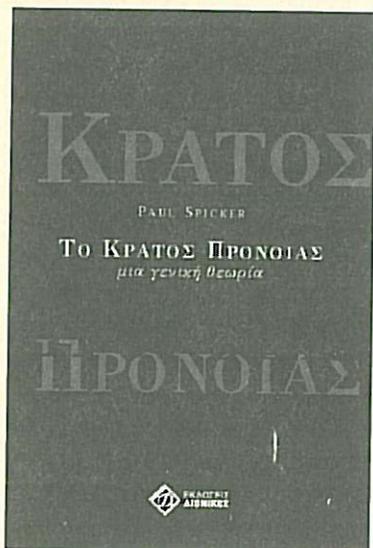
ε) αναλυτική εκπαίδευση των στελεχών Πληροφορικής που θα κληθούν να σχεδιάσουν τον προσβάσιμο ιστότοπο,

στ) διαρκής παρακολούθηση της κατάστασης του ιστότοπου. Αξιοποίηση παρατηρήσεων και παραπόνων από ΑμεΑ. Συνεχής προσπάθεια για ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών.

Κυκλοφορεί από τις

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΙΟΝΙΚΟΣ

Paul Spicker

Το Κράτος Πρόνοιας, μια γενική θεωρία

Μτφ.: Χαράλαμπος Οικονόμου

Πρόλογος: Θ. Σακελλαρόπουλος, Δ. Βενιέρης

ISBN: 960-6619-01-X

Είναι επιστήμη η κοινωνική πολιτική; Μπορούμε να συγκροτήσουμε μια θεωρία του κράτους πρόνοιας; Ποια είναι η μέθοδος; Αυτά είναι ορισμένα από τα ερωτήματα που θέτει και αποπειράται να απαντήσει ο Paul Spicker, διαπρεπής καθηγητής της κοινωνικής πολιτικής, με πλούσια διδακτική, ερευνητική και συγγραφική εμπειρία, στο ανά χειράς βιβλίο. Αξιοποιώντας μια ευρύτατη βιβλιογραφία από όλο το φάσμα των κοινωνικών επιστημών, αναπτύσσει έναν δικό του, ξεχωριστό τρόπο κατανόησης του σύγχρονου κοινωνικού κράτους. Αντίθετα από τις συνηθισμένες προσεγγίσεις, υποστηρίζει ότι η κοινωνική προστασία διαμορφώνεται και συντηρείται από την κοινωνική δράση των ανθρώπων και αντανακλά τις ανθρώπινες ανάγκες. Οι άνθρωποι έχουν κοινωνικά δικαιώματα και ηθικές υποχρεώσεις μεταξύ τους. Οι κοινωνικές πολιτικές αντανακλούν τις ηθικές αξίες μιας κοινωνίας και συνεπάγονται την αναδιανομή. Η κρατική ρύθμιση στο κοινωνικό πεδίο οικοδομείται ακριβώς επάνω σε αυτές τις συλλογικές δράσεις, κοινωνικές δομές και ηθικές αρχές. Συνεπώς, οποιαδήποτε αλλαγή της προϋποθέτει τη συμμετοχή και την ενεργοποίηση των πολιτών.

Το βιβλίο, Το Κράτος Πρόνοιας, μια γενική θεωρία αποτελεί υποδειγματική εισαγωγή στα ζητήματα κοινωνικής πολιτικής και πρόνοιας, κοινωνικής διοίκησης και εργασίας. Απευθύνεται σε ακαδημαϊκούς, πολιτικούς, δημοσιογράφους, ερευνητές, φοιτητές κοινωνικών επιστημών και όλους όσους ενδιαφέρονται για θέματα της σύγχρονης κοινωνικής πολιτικής.

Κυκλοφορεί από τις

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΙΟΝΙΚΟΣ

Διεθνής Επιτροπή για την Κοινωνική Διάσταση
της Παγκοσμιοποίησης
Διεθνές Γραφείο Εργασίας

ΔΙΚΑΙΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΩΝΤΑΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ

Μετάφραση - Επιμέλεια
Νίκος Ιωαννίδης

ISBN: 960-6619-00-1

Μπορεί η παγκοσμιοποίηση όπως τη γνωρίσαμε έως σήμερα να αλλάξει πορεία; Κάτω από ποιες συνθήκες θα γίνει αυτό; Είναι δυνατή μια δίκαιη παγκοσμιοποίηση; Ποιο είναι το περιεχόμενό της; Με ποιον τρόπο μπορούν να εκφραστούν τα συμφέροντα των φτωχών χωρών και ανθρώπων σε αυτή την πορεία;

Τα μηνύματα της παρούσας έκθεσης, που είδε το φως της παγκόσμιας δημοσιότητας μόλις πρόσφατα, είναι αισιόδοξα. Μια άλλη παγκοσμιοποίηση είναι δυνατή. Τα πλούσια έθνη πρέπει να δείξουν έμπρακτα την αλληλεγγύη τους στα φτωχότερα. Το διεθνές οικονομικό σύστημα και οι αντίστοιχοι οργανισμοί έχουν ανάγκη επείγουσας μεταρρύθμισης. Η λήψη αποφάσεων σε διεθνές επίπεδο οφείλει να γίνει πιο δημοκρατική, ενώ πρέπει να ενισχυθούν οι πολυμερείς θεσμοί. Νέες μορφές διακυβέρνησης, με ισχυρές συμμετοχικές διαδικασίες, αναδύονται σε τοπικό και διεθνές επίπεδο. Το διεθνές εμπόριο πρέπει να λάβει υπόψη τις αναπτυξιακές ανάγκες των φτωχών χωρών. Δίκτυα κοινωνικής προστασίας είναι αναγκαία για την προστασία των εργαζομένων των αναπτυσσόμενων χωρών. Η διεθνής βοήθεια πρέπει να αυξηθεί. Μόνο κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις η παγκοσμιοποίηση μπορεί να είναι δίκαιη και να δημιουργεί ευκαιρίες για όλους.

Η πρωτοβουλία για τη σύνταξη της έκθεσης ανήκει στο Διεθνές Γραφείο Εργασίας και τις δυνάμεις της εργασίας. Το περιεχόμενό της είναι το συνθετικό αποτέλεσμα πολυάριθμων συναντήσεων, συνεδρίων, διαλόγων, σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο, με τη συμμετοχή μεγάλου αριθμού εκπροσώπων κρατών, διεθνών οργανισμών, συνδικάτων, της κοινωνίας των πολιτών, επιχειρήσεων και ΜΚΟ. Η έκθεση αφορά όλους εκείνους που μελετούν και ενδιαφέρονται για τα ζητήματα της παγκοσμιοποίησης, ακαδημαϊκούς, συνδικαλιστές, πολιτικούς, υπεύθυνους επιχειρηματίες, ενεργούς πολίτες και εκπροσώπους των κοινωνικών κινημάτων.

ΟΙ ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΤΗΣ ΕΣΔΔ ΣΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΑ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΤΑΜΕΙΑ

Την επιμέλεια για τη συλλογή και καταγραφή των στοιχείων είχαν ο Βασίλης Τσιτσιόλης, Υπάλ. της ΓΓΚΑ, αποσπασμένος στο Σώμα Επιθ. Ελεγκτών Δημ. Διοίκησης, ΣΤ Σειράς ΕΣΔΔ και ο Λουκάς Σαμαράς, Υπάλληλος της ΓΓΚΑ, ΙΕ Σειράς ΕΣΔΔ, οι οποίοι ευχαριστούν επίσης και τους συναδέλφους του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας που τους βοήθησαν.

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΦΟΡΕΑΣ	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ	ΣΕΙΡΑ
ΑΓΡΑΠΙΔΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ	Ζ
ΦΙΟΛΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΜΟΙΒΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΙΒ
ΚΑΛΑΒΡΟΥ ΕΙΡΗΝΗ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΙΓ
ΝΙΚΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΙΒ
ΧΑΤΖΗΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΜΑΡΙΑ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΙΕ
ΠΛΑΤΑΝΑΚΗ ΜΑΡΙΝΑ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΙΔ
ΝΕΡΑΤΖΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΙΔ
ΔΙΑΚΟΥΜΑΚΟΥ ΑΘΗΝΑ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΙΑ
ΛΑΣΚΑΡΙΔΟΥ ΣΟΥΖΑΝΑ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ	ΙΔ
ΓΚΟΥΒΑ ΜΥΡΤΩ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ	ΙΕ
ΓΕΩΡΜΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ/ΔΙΑΘΕΣΗ ΣΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ	ΙΓ
ΚΟΥΝΕΛΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ	ΙΓ
ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ	ΙΓ
ΚΟΝΤΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ	ΙΒ
ΒΑΤΣΗ ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΑ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ	ΙΒ
ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ ΘΕΟΔΩΡΑ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ	ΙΕ
ΠΑΛΛΑ ΣΤΑΜΑΤΙΝΑ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ	ΙΒ
ΜΠΕΣΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ	Θ
ΜΠΟΣΙΝΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ	ΙΕ
ΜΥΛΩΝΑΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΟΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	Θ
ΤΡΟΥΛΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΟΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΙΓ
ΠΕΝΤΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΟΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΙΒ
ΝΑΝΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΟΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ/ΔΙΑΘΕΣΗ ΣΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ	ΙΕ
ΜΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ ΕΥΣΤΑΘΙΑ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ	Θ
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ	ΙΒ
ΓΕΩΡΓΑΚΑΚΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ	ΙΔ
ΚΟΥΜΠΑΡΟΥΛΗ ΑΝΤΩΝΙΑ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ	ΙΕ
ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΓΕΩΡΓ.	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ	Θ
ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ	ΙΓ
ΜΟΙΡΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ	Κ.Υ.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΙΔ
ΔΕΝΔΡΙΝΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	Κ.Υ.	Δ/ΝΣΗ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ/ΑΠΟΣΠΑΣΗ ΣΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΟΥ Ο.Α.Ε.Δ.	ΙΔ
ΠΛΑΚΑ ΔΕΣΠΟΙΝΑ	Κ.Υ.	ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥ Ε.Π. "ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓ. ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ"	Ι
ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ	Κ.Υ.	ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥ Ε.Π. ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ "EQUAL"	ΙΑ
ΒΙΚΑΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑ	Κ.Υ.	ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥ Ε.Π. ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ "EQUAL"	Ι
ΤΑΓΑΡΗ ΙΩΑΝΝΑ	Σ.ΕΠ.Ε	ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΑΘΗΝΩΝ	ΙΕ
ΤΣΟΥΝΑΚΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ	Σ.ΕΠ.Ε	ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΑΘΗΝΩΝ	ΙΔ
ΔΕΜΟΙΡΟΥ ΗΛΕΚΤΡΑ	Σ.ΕΠ.Ε	ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΑΘΗΝΩΝ	ΙΔ
ΣΑΡΑΝΤΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	Σ.ΕΠ.Ε	ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ ΔΥΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΑΘΗΝΩΝ	ΙΕ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ	Σ.ΕΠ.Ε	ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	ΙΕ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ (ΓΓΚΑ)			
ΒΑΝΙΚΙΩΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΓΓΚΑ	Δ/ΝΣΗ ΠΡΟΣΘΕΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	Θ
ΒΛΑΧΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ	ΓΓΚΑ	Δ/ΝΣΗ ΠΡΟΣΘΕΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	ΙΑ
ΚΑΡΑΧΡΗΣΤΟΥ ΘΕΟΔΩΡΑ	ΓΓΚΑ	Δ/ΝΣΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	ΙΔ
ΚΟΥΛΟΥΡΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ	ΓΓΚΑ	Δ/ΝΣΗ ΚΥΡΙΑΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	Ζ
ΠΕΡΡΕΑ ΧΡΙΣΤΙΝΑ-ΕΥΓΕΝΙΑ	ΓΓΚΑ	ΤΜΗΜΑ ΔΙΑΔΟΧΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	ΙΕ
ΣΑΜΑΡΑΣ ΛΟΥΚΑΣ	ΓΓΚΑ	Δ/ΝΣΗ ΜΗΧΑΝΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ	ΙΕ
ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ ΕΥΑΝΘΙΑ	ΓΓΚΑ	Δ/ΝΣΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	ΙΔ
ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΤΗΣ ΓΓΚΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΕΝΟΙ ΣΕ ΆΛΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ			
ΤΣΑΟΥΣΟΓΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΑ		ΓΡΑΦΕΙΟ ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ ΥΠ.ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ	Ζ
ΤΣΙΤΣΙΩΛΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ		ΣΩΜΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	ΣΤ
ΙΚΑ			
ΚΟΥΜΠΗ ΚΑΛΙΟΠΗ	ΙΚΑ	Δ/ΝΣΗ ΠΡΟΜΗΘΕΙΩΝ	Ζ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΩΝ/ΝΑ	ΙΚΑ	Δ/ΝΣΗ ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	ΙΑ
ΚΟΥΡΟΣ ΘΩΜΑΣ	ΙΚΑ	Α' ΤΜΗΜΑ ΕΣΟΔΩΝ	Ζ
ΟΓΑ			
ΚΑΛΑΤΖΗ ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ	ΟΓΑ	ΑΠΟΣΠΑΣΜΕΝΗ ΣΤΟΝ ΣΥΝΗΓΟΡΟ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ	ΣΤ
ΠΡΕΒΕΖΑΝΟΥ ΚΩΝ/ΝΑ	ΟΓΑ	ΑΠΟΣΠΑΣΜΕΝΗ ΣΤΟΝ ΣΥΝΗΓΟΡΟ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ	ΣΤ
ΖΑΧΑΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	ΟΓΑ		ΙΑ

